

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

การฝึกหัดครู, กรม. หน่วยศึกษานิเทศก์. คำบรรยายในการสัมมนาอาจารย์วิชาภาษาไทย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2518.

คู่มือครูภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา พระสุเมรุ, 2514.

คู่มือวิชาภาษาไทยเล่ม 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
2518.

คำบรรยายประกอบวิชาภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2517.

คำบรรยายวิชาภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518.

แนะแนวการสอนวิชาภาษาไทยหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษานชั้นสูง
พุทธศักราช 2510. (อัครสำเน).

แนะแนวการสอนภาษาไทยหลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519.
(อัครสำเน).

กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดี วรรณกรรมและวรรณศิลป์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ส่วนท้องถิ่น, 2516. (อนุสรณ์ในการฉาปนกิจศพ นางรำเพย จำปีรัตน์ ณ เมรุ
วัดชลประทานรังสฤษฎ์ 6 พ.ค. 2516).

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. หลายชีวิต. พระนคร : ก้าวหน้าการพิมพ์, 2515.

จ่าง แซ่ตั้ง. แม่กับลูก. พระนคร : อักษรสยามการพิมพ์, 2515.

จิตรลดา สุวัติกุล. "การสอนนิเทศน์และหลักเกณฑ์จากวรรณกรรมไทยร่วมสมัย เรื่อง "เขาชอกกานต์" ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. (อัคราเนนา).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะนิเทศศาสตร์. ภาษาและการสื่อสาร รายงานการสัมมนาทางวิชาการ ครั้งที่ 1 ม.ป.ท., 2517.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์. นักเขียนชาวอักษรศาสตร์. พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2515.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ชุมนุมวิชาการนิสิตอักษรศาสตร์. ศาสตร์และศิลป์แห่งอักษร. นครหลวง ฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2515.

เจตนา นาควัชระ. "วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี," วรรณไวทยาการ (วรรณคดี). พระนคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, สมาคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.

เจือ สตะเวทิน. ประวัตินวนิยายไทย. กรุงเทพมหานคร : สุทธิสารการพิมพ์, 2517.

เฉลิม อยู่เวียงชัย. "กวีนิพนธ์กับกวี," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 6 (มีนาคม, 2512), 141 - 142.

ช.ภ.ท. (นามแฝง). ชีวิตและงานของท่านพุทธทาส ภิกขุ. พระนคร : โรงพิมพ์สหกรณขยายส่งแห่งประเทศไทย จ.ส.ช., 2498.

ชลธิรา กลัดอยู่. "การสนองตอบปฏิกริยาของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อวรรณคดีไทย," อักษรศาสตร์พิจารณา, 3 (สิงหาคม, 2517), 21.

วรรณคดีของปวงชน. พระนคร : อักษรสาส์น, 2517.

ชลธิรา กัดค้อยู่ และคนอื่น ๆ. การใช้ภาษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517.

ชลธิรา กัดค้อยู่ และสุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (ผู้รวบรวมและเรียบเรียง). กรออง ภาษาและวรรณกรรม. ประชุมบทความเชิงวิชาการแขนงภาษาและวรรณกรรม ไทย ชุมนุมวิชาการอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : ศรีเมืองการพิมพ์, 2516.

ชวาล แพร์ทกุล. เทคนิคการวัดผล. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2506.

ชุมนุมวรรณศิลป์ องค์การนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (ผู้รวบรวม) วิวัฒนาการของวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสยาม, 2517.

เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย. คณะมนุษยศาสตร์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. เชียงใหม่ : วิบูลย์การพิมพ์, 2516.

ญาติมิตรรวบรวม. คึกฤทธิ์ 60. พระนคร : กวางหนา, 2514.

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. การประพันธ์ ท.041. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2519.

คำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเทพฯ. คำอธิบายว่าควยยศเจ้า. พระนคร : เฉฉิมชัยการพิมพ์, 2513.

ต๋อย ชุมนสาย, ม.ล. วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2516.

เต็มศิริ บุญสิงห์, และเจื้อ สตะเวทิน. วิชาชุดครุประกาศนียบัตรครุมัธยมของคุรุสภา วิชานาฏศิลป์. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2517.

ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. เอกสารประกอบการศึกษาวิชาภาษาไทย ประจำภาคแรก
คณะศิลปศาสตร์ปีที่ 1. พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2509.

น.ณ. ปากน้ำ (นามแฝง). พจนานุกรมศิลป์. พระนคร : เกษมบรรณกิจ, 2515.

นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. บันทึกเรื่องความรูปร่าง ๆ. พระนคร :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2506.

นักเขียนแห่งประเทศไทย, สมาคม. ปากกัณณ์บรรณกรรมวิพากษ์. ม.ป.ท., 2518.

นัยนา สุทธิธรรม. "ฉันทลักษณ์ไทยร่วมสมัยในการสอนแต่งคำประพันธ์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. (อัครสำเน).

นาค ใจอารีย์. "น้ำในพิธีกรรม," ศูนย์ศึกษา, 6 (พฤษภาคม, 2509), หน้า 55.

บุญเหลือ (ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ). ดร. ลูกทุ่ง. พระนคร : แพร่พิทยา, 2511.

_____ . ทศิยะวิเศษ. พระนคร : แพร่พิทยา, 2511.

_____ . "ข้อสังเกตเรื่องวรรณคดีไทย," วารสารทองสมุด, 4 (กรกฎาคม -
สิงหาคม, 2510), 214 - 234.

_____ . "ค่านิยมใหม่กับวรรณคดีไทยเก่า," อักษรศาสตร์วิจารณ์, 3 (สิงหาคม,
2517), 14 - 18.

_____ . ภาษาไทย - วิชาที่ถูกลืม. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 170 หน่วยศึกษา
นิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
2518.

บุญเหลือ (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ). วิเคราะห์วรรณคดีไทย. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2517.

_____ . "หัวใจของวรรณคดีไทย," วรรณไวทยากร (วรรณคดี). พระนคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.

บุญมานพพาณิชย์, หลวง. อักษรวิดี. พระนคร : โรงพิมพ์สหกรณ์ชายส่งแห่งประเทศไทย, 2504.

ประชา คุณยธรรม. ศึกษาค้นคว้าและวรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร : โปษสามัคการพิมพ์, 2518.

ประพันธ์ ภักษา, และวัลลา มีดีสวัสดิ์. วรรณคดีอเมริกัน 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2516.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. ภาษาวี. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

ปิยะวรรณ สุจารัตน์. "การสอนมโนทัศน์และหลักเกณฑ์ด้วยการวิเคราะห์รายยาวมหาเวสสันดรชาดก ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. (อัครสำเนา).

เปลื้อง ฃ นกร. คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ไทยวัฒนาพานิช, 2507.

_____ . ประวัติวรรณคดีไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2503.

พรสวรรค์ โพธิ์ทอง. "สัมภาษณ์พรสวรรค์ โพธิ์ทอง," ปฏิภูมิ, 4 (กันยายน, 2517),
17.

พระศาสนโสภณ (จตุตศจุลเจตร). สวคมนตรีแปล. พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์นามกุฎราช-
วิทยาลัย, 2510.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. อิเหนา. พระนคร : คลังวิทยา, 2506.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. ลักษณะสังคมและการปกครองของไทย. พระนคร : โรงพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2514.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เวนิสวานิช. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2504.

รัฐจวน อินทรกำแหง. การเลือกหนังสือและโสคัทสนวัสดุ. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2515.

..... วรรณกรรมวิจารณ์ ตอนที่ 1-2. พระนคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2518.

..... วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, 2517.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. พิมพ์ครั้งที่ 9.
พระนคร : โรงพิมพ์ศูนย์กลางทหารราบ, 2511.

..... สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,
2498 - 2499

วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเรียนวรรณคดีไทย เล่ม 4. พระนคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508.

วิชากร, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเรียนวรรณคดีไทย เล่ม 5. นครหลวง
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2514.

วิภา เสนานาญ. "บทวิเคราะห์เรื่องเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีกับคุณย่าเพ็ง,"
วารสารอักษรศาสตร์, 1 (มิถุนายน - พฤศจิกายน, 2518), 23 - 27.

_____. "เพื่อผู้ที่จะเป็นครู," วารสารศึกษาศาสตร์, 1 (สิงหาคม, 2518),
46 - 51.

_____. "ศึกษาวรรณคดีให้สนุก," จันทร์เกษม, (มีนาคม - เมษายน, 2511),
48 - 53.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 4. พระนคร : สมาคม
ภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2514.

วิชัย จานงค์. การเรียนรู้กับการฝึกอบรม. พระนคร : แผนกการพิมพ์ ทางหุ่นส่วน
จำกัดเกษมสุวรรณ, 2513.

ไวสเคอร์ ชอร์นตัน. สะพานมรณะ, แปลจาก The Bridge of San Luis Rey
โดยสุณี รามอินทรา. พระนคร : กาวหนา, 2514.

ศิลปากร, กรม. ประชุมโคลงโลกนิติ. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2508.

_____. พระราชนิพนธ์อู่เหินา. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2498.

_____. เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน. ชนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2513.

ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. แนวทางการเรียนวรรณกรรมวิจัษ์และ
วรรณคดีวิจารณ์. อนุสารหมวดวิชาภาษาไทย ท.1/2511. พระนคร : โรงพิมพ์
คุรุสภา พระสุเมรุ, 2511.

คีลปากร, มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. แนะแนวทางวิจารณ์วรรณคดีประเภทร้อย
กรอง. อนุสารมหาวิทยาลัยภาษาไทย ท.3/2511. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
พระสุเมรุ, 2511.

_____ . แนะแนวทางอ่านนวนิยาย. อนุสารมหาวิทยาลัยภาษาไทย ท.2/2511.
พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา พระสุเมรุ, 2512.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. โคลงนิราศนรินทร์. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2503.

ศึกษาธิการ, กรม. มหาเวสสันดรชาดก. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : องค์การ
คาสของคุรุสภา, 2517.

สิทธา พินิจภูวดล, และคนอื่น ๆ. การเขียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา
วิทยาลัยรามคำแหง, 2516.

_____ . ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : โรงพิมพ์สวน
ทองถิ่น, 2515.

สิทธา พินิจภูวดล, และประทีป วาทิกทินกร. ร้อยกรอง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516.

สุชาติ พงษ์พานิช. "วิเคราะห์บทกวีสุพรรณิภพในวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึง
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.1991 - 2411)." วิทยานิพนธ์ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2517. (อัครสำเนา).

สุนทรโวหาร, พระ. พระอภัยมณี. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. หนังสือสำหรับผู้หญิง. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน, 2513.

แสงโสม เกษมศรี, ม.ร.ว. ประวัติบุคคลสำคัญของโลก. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช,
2503.

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน). การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์. นครหลวง
กรุงเทพธนบุรี : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515.

เสริมจิตร สิงหนเสนี. ความรู้เบื้องต้นในเรื่องวรรณคดีอังกฤษและวรรณคดีอเมริกัน.
พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515.

อรุณนัย (อรุณ (มณีสอาด) นนทแก้ว). อุดมการณ์บนเส้นขนาน. พระนคร : สำนัก
พิมพ์บรรณกิจ, 2518.

อักษรศาสตร์, คณะ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานการสัมมนาเรื่องการสอนวิชา
ภาษาไทยในระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

อังคาร กัลยาณพงศ์. "ศ คน," สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 3 (ช.ค.- ก.พ., 09 - 10),
49.

อุชเชนี (ประคิน ชุมสาย). ท้าวทองนกาคิน. พระนคร : สำนักพิมพ์พีแอส, 2517.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
สัมภาษณ์

ครูศาสตร์, คณะ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์
19 มกราคม 2519.

นิเทศศาสตร์, คณะ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์ ดร. สวนิต ยมาภัย
16 มกราคม 2519.

พระนครศรีอยุธยา, วิทยาลัยครู. สัมภาษณ์นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา
ชั้นสูง วิชาเอกภาษาไทย 6 กุมภาพันธ์ 2519.

ศึกษาศาสตร์, คณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์อาจารย์นิตยา มาตะวิสุทธิ์
20 กุมภาพันธ์ 2519.

ศึกษาศาสตร์, คณะ. มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์ ดร. วิภา เสนานานู
26 กุมภาพันธ์ 2519.

เลขาธิการ, สำนักงาน. องค์การรัฐมนตรีศึกษาธิการ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
สัมภาษณ์ ดร. เจตนา นาควัชรระ รองผู้อำนวยการ SEAMES
19 กุมภาพันธ์ 2519.

ภาษาอังกฤษ

Alexander, L.C. Poetry and Prose Appreciation for Overseas Students. London: Longman Group Ltd., 1963.

Belgion Montgomery. Reading for Profit. London, Watson and Viney, Ltd., 1945.

Richard, Ivor Armstrong. Principle of Literary Criticison. London: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1966.

Wibha Senanan. The Genesis of the Novel in Thailand. Bangkok, Thai Watana Panich, 1975.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10 มกราคม 2519

นักศึกษาที่รัก

ดิฉันเป็นนิสิตปริญญาโทบัณฑิต สาขาการสอนภาษาไทย แผนกวิชามัธยมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การสอนวรรณกรรม
รวมสมัยโดยเนนการวิจารณ์สาร ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง"

ดิฉันต้องการทดสอบความรู้พื้นฐานทางการวิจารณ์สาร (ตีความ) ของนักศึกษา
ที่จะสร้างบทเรียน เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย เป็นผลของการวิจัย จึงได้เลือกงานเขียน
2 ประเภท มาให้นักศึกษาอ่านและแสดงความรู้ทางการวิจารณ์สาร (ตีความ) โดยการตอบ
คำถามซึ่งอยู่ในตอนท้ายของงานเขียนนั้น ๆ

ในแบบทดสอบที่แนบมากับจดหมายฉบับนี้ นอกจากจะประกอบด้วยงานเขียน 2
ประเภท และคำถามแล้ว ในตอนต้นจะมีคำแนะนำเกี่ยวกับการวิจารณ์สาร (ตีความ) โดย
สังเขป อนึ่ง แบบทดสอบฉบับนี้จะให้นักศึกษาทำในเวลา 1 ชั่วโมงเท่านั้น ขอให้ศึกษา
ทำให้ได้มากที่สุดตามกำลังความสามารถของคุณ

หวังว่าคงจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี.

ศรีธันว อภัยสุข

คำแนะนำเกี่ยวกับการวิจารณ์สาร (ตีความ)

การวิจารณ์สาร (ตีความ) งานเขียนหมายถึง การอ่านงานเขียนนั้น ๆ แล้ว

1. สามารถวิเคราะห์งานเขียนนั้นตามรูปแบบให้ใครรายละเอียดมากที่สุด
2. สามารถบอกใจความส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง (ขอความรู้) หรือข้อคิดเห็น (ความคิดเห็น) หรือการแสดงความรู้สึก (อารมณ์)
3. สามารถวิเคราะห์รวบรวมปฏิบัติการของผู้อ่านที่มีต่องานเขียนนั้น ๆ ได้ เช่น
 - ก. ได้รับความรู้เพิ่ม
 - ข. ได้ทราบความคิดเห็นของผู้เขียน
 - ค. พอใจ
 - ง. เกิดความรู้สึกคล้อยตาม

ฯลฯ

4. บอกใจว่าเกิดความคิดแรกคือ เล็งเห็นถึงขอความรู้ ข้อคิดเห็นที่ผู้เขียนไม่ได้เขียนไว้ในงานเขียนนั้น แต่ละไว้ในที่หน้าจะเข้าใจได้อย่างไรบ้าง

5. รวบรวมความรู้ที่ได้ทั้งหมดจาก 1 - 2 - 3 - 4 แล้ววิจารณ์สาร (ตีความ) ว่า ผู้เขียนส่งสารอะไรมายังผู้อ่านบาง เช่น ผู้เขียนให้ความรู้ แลกงข้อเท็จจริง หรือชักชวนให้อ่านคิดตามผู้เขียน หรือช่วยให้อ่านเกิดความคิดของผู้อ่านขึ้นใหม่ หรือทำให้อ่านเกิดความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจสิ่งใด หรือผู้ใด ฯลฯ

6. สามารถบอกความคิดเสริมที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้วิจารณ์สารแล้ว ซึ่งเป็นความคิดของผู้อ่านเอง ซึ่งอาจจะค้านกับความคิดที่ผู้เขียนส่งสารมา หรือรำลึกท้าวความไปได้ถึงประสบการณ์ใดอันหนึ่งของผู้อ่านเองก็ได้

แบบทดสอบพื้นฐานความรู้ทางการวิจารณ์สาร

ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง

(แบบทดสอบนี้ใช้เวลาทำ 1 ชั่วโมง)

คำสั่ง ให้นักศึกษาอ่านงานเขียนต่อไปนี้ แล้วแสดงความรู้ทางการวิจารณ์สารของนักศึกษาต่องานเขียนนี้ ด้วยการตอบคำถามซึ่งอยู่ตอนท้ายของงานเขียน

สมเด็จพระบรมราชินีศรีสยาม

มหามงคลสมัยที่ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7
จะมีพระชนมายุครบ 6 รอบ ในวันที่ 20 ธันวาคม 2518 ขอประทานพระบรมราชวโรกาส
เสนอพระราชประวัติส่วนพระองค์โดยย่อพอสังเขป คือ

ทรงประสูติ วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2447

ทรงเป็นพระธิดา สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์วัฒนวิเศษ

ทรงเป็นพระราชนัดดา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4

ทรงอภิเษกสมรส พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 วันที่ 25

สิงหาคม พ.ศ. 2461 ณ พระที่นั่งวโรภาสพิมาน

ขอคัดพระราชบันทึกบางตอนที่ทรงเล่าแก่คณะกรรมการสมาคมนักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งทรงพระราชทานวโรกาสให้เขาเฝ้า ณ พระตำหนักวังสุโขทัย ปรากฏในหนังสือ
"เบื้องแรกประชาธิปไตย" บางตอนมาประดับปัญญาบารมีท่านผู้อ่าน ดังนี้

"... ในช่วงเวลาที่ประทับอยู่ในอังกฤษนั้น ในหลวงทรงเวลาส่วนใหญ่ด้วยการ
เสด็จเที่ยวตามแต่โอกาสจะอำนวยให้ ไปไหนไม่ค่อยสะดวกนักหรอก เพราะเงินทองก็
ไม่ค่อยมี" สมเด็จพระนางเจ้า

และหลังจากที่คลื่นสึกลงแล้วก็ได้ไปเที่ยวที่อียิปต์ "ทางรัฐบาลเขากว่าเราไป
ของสมมุติคนที่นี่เพื่อจะชิงอำนาจคืน" สมเด็จพระนางเจ้าต่อไป แต่มันกว่าตาจะชิงได้ก็ จะ
ไปจากเมืองไทยทำไม ทำเสียแต่แรกแล้ว กรมพระชินนาทไปเฝ้าฯ ก็ถูกหาว่ามาคบคิด
กัน เพราะฉะนั้นก็เลยอย่าพบใครเสียเลย จะใคร่ไม่ตองเคียดรอนกันทั้งสองฝ่าย อยาก
จะไปไลซานเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวอานันทฯ ก็ไม่กล้า เวลานั้นมีคนเขาว่า เรานะเป็นตัว
เชื้อโรคเสียเข้าไป

"จอมพล ป. เคยมาเฝ้า เขาพูดว่าอยากจะลาบบาบ เพราะทำกับท่านไว้มาก
เหลือเกิน จากนั้นแล้วก็เลยไปสร้างโรงพยาบาลพระปกเกล้าฯ ไว้ให้ที่จังหวัดบุรีรัมย์เหมือน
สร้างไปทั้งหมด 5 ลานบาท สมเด็จพระนางเจ้าและทรงท้าวความขอร้องไปก่อนเสด็จกลับว่า

หลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) พระยามานวราชเสวี เคยไปขอเขาเข้าบอกวา ขาพระพุทโธเจาตอนนั้นยังเด็กคคอะไรหัวมันรุนแรงเกินไป ไม่นกวาจะลำบาก ยากเย็นถึงเพียงนี้ การูอย่างนี้ก็ไม่ทำฉันก็ไม่ไควาอะไรเขา เรื่องมันแล้วไปแล้วไม่เคยเก็บเอามาคิด"

ในเรื่องที่เกี่ยวกับพระราชทรัพย์ที่ใช้จ่ายนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเล้าว่า "ระหว่างที่ในหลวงครองราชย์นั้น โดยตำแหน่งไม่มีเงินป็นของพระองค์เอง เพราะถึอว่าชควยกันกับพระมหากษัตริย์ ตอนนั้นในหลวงได้อยุบปีละ 6 ลานบาท แต่ต่อมาถึเหลือ 3 ลาน ในหลวงทานทรงคคยอคเงินเอง เพราะทรงเห็นว่าเศรษฐกิจไม่ดี ตอนที่ป็นคคกันั้น เมื่อสิ้นสุคแล้วและเมื่อทรงสละราชสมบัติ ทรัพย์ส้นส่วนพระองค์เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศป็น กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา ก็พลอยถูกเขายึดไปคควยหมด ทั้ง ๆ ที่พระองค์ท่านก็ไควะบู่ไว้ชคว่า สงวนไว้ชงสิทธิทั้งปวง ก่อนที่จะไคว้รับราชสมบัติส้นสันคคิวงศ์ ไม่คองอะไรหอรอก แมแต่เครื่องยศ หีบทองอันหนึ่งทพระมงกุฎฯ พระราชทานให้ฉนวนคองงานก็เก็บเอาไปจนคคยวนี้ก็ยังไม่ได้คคิน

ส่วนเงินที่ใช้จ่ายอยู่ทุกวันนี้ก็ได้รับพระมหากฤษฎคคจากพระเจ้าอยู่หัว ป็นเงินที่ทรงเฉลียวไปตามพระบรมวงศานุวงศ์ ส่วนของฉฉนได้อยุบปีละ 6 หม่นบาท เฉลียวแล้วก็คคือนละ 5 พันบาท ก็คองชายของเกากินไปบางป็นธรรมคค

ไมทราวว่าผูอานจะมีความรู้สึกประการคคเกี่ยวกับพระราชบัณฑกที่ทรงเล้าและคคคคตอนนำมาลง ณ พัน

1. ท่านได้รับความรู้อะไรบ้าง
2. ความรู้สึกของท่านเป็นอย่างไร เมื่ออ่านเรื่องนี้แล้ว
3. ความคิดแทรกของท่านที่เกิดจากการอ่านบทความนี้มีอะไรบ้าง
4. จงแสดงความคิดเสริมที่เกิดขึ้นเมื่ออ่านบทความนี้แล้ว

คำสั่ง ให้นักศึกษาอ่านงานเขียนต่อไปนี้ แล้วแสดงความรู้ของนักศึกษาเรื่องกรวินิจสาร
 ทองานเขียนนี้ ควบการตอบคำถามซึ่งอยู่ตอนท้ายของงานเขียน

ลูกไฟ ลูกไฟ ลูกไฟ

มาจากฟากฟ้าโนน

ลูกไฟไหลหลั่งมา

โถมทุมแรงลงสิ้น

จากเหนืออีสานไค

คุดแสงรุ่งของทิวา

มาเกิดสหายรัก

สำแดง กำลังมี

ความหวังใหม่ของมวลชน

แดงสีเลือดละ เลงกิน

จากทิศทั่วทุกถิ่น

ยื่นหทัยสู่ประชา

ลวนทร่งไวซึ่งคุณคา

ที่สาครส่องปรุพี

มาพรอมพรักันทีนี้

ปลดแอกทขี่ปางชน

(นายปอบ อนุสารวรรณศิลป์, เชียงใหม่)

1. ท่านคิดว่า "ลูกไฟ" ในเรื่องนี้หมายถึงอะไร เพราะอะไร
2. ผู้แต่งแต่งเรื่องนี้ขึ้นเพื่ออะไร
3. อารมณ์ของผู้แต่งเรื่องนี้เป็นอย่างไร
4. จากเรื่องนี้ ท่านคิดว่าผู้แต่งมีความคิดเห็นอย่างไร

ศรีธันว์ อยู่สุขขี

เอกสารประกอบการอ่านวรรณกรรมร่วมสมัย
เพื่อศึกษาเรื่องการวิจารณ์สาร (ตีความ)

ความรู้เบื้องต้นในการวิจารณ์สาร (ตีความ)

การวิจารณ์สาร คือ การอ่านเพื่อเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนพยายามสื่อให้แกผู้อ่าน ถ้าผู้อ่านมีความรู้ ความสนใจ ระดับสติปัญญา ฯลฯ ใกล้เคียงกับผู้แต่ง ก็จะสามารถวิจารณ์สารใดใกล้เคียงกับความหมายที่อยู่ในใจของผู้ส่งสาร ผู้อ่านอาจจะวิจารณ์สารได้มากน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัย ความรู้ ประสบการณ์ และจินตนาการ สารในวรรณกรรมชิ้นหนึ่ง ๆ อาจจะมีเพียงอย่างเดียว หรือมากกว่านั้นก็ได้ โดยเฉพาะวรรณกรรมเรื่องยาว ซึ่งมีรูปแบบซับซ้อน อาจจะมีสารมากกว่า 1 ทั้งยังสามารถวิจารณ์สาร (ตีความ) ไปไต่หลายทาง แลวแต่ความคิดของแต่ละคน

การวิจารณ์สารความดีตกไม่ใช่ว่าเรื่องสำคัญ สำคัญที่ความลึกซึ้ง กว้างขวาง รวมทั้งความสมเหตุสมผลในการวิจารณ์มากกว่า สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการวิจารณ์สารคือ จะต้องพิจารณาตามรูปแบบของงานเขียน (วรรณกรรม) นั้น ๆ เพราะมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบแตกต่างกัน

ความรู้ที่จำเป็นในการวิจารณ์สาร

1. ขนบประเพณีในการสื่อสาร คือ สิ่งที่ตั้งขึ้น แล้วผู้ที่ดำเนินการต่อมาภายหลังได้ยึดถือเป็นแบบอย่างบาง เช่น วรรณกรรมร้อยกรองของไทยจะขึ้นต้นด้วยบทไหวหรือประนามบท อาจเป็นการชมบ้าน ชมเมือง ความเกษมสุขของราษฎร ความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ ไหวพระรัตนตรัย บิคามารดา ครูบาอาจารย์ หรือสรรเสริญเทพเจ้า หรือการที่ตัวละครแสดงความรู้สึกหรือความคิดให้ปรากฏแก่ผู้ชม โดยพูดออกมาดัง ๆ และสมมติว่าตัวละครอื่น ๆ ไม่ได้ยินคำพูดนั้น
2. พื้นหลังของเหตุการณ์ หมายถึงสภาพสังคมในสมัยนั้น ๆ อันเป็นผลต่อวรรณคดี เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผน เชียงใหม่รบกับกรุงศรีอยุธยา เพราะในสมัยนั้นเชียงใหม่และ

กรุงศรีอยุธยา เป็น 2 ประเทศ ไม่ใช่ประเทศเดียวเหมือนปัจจุบันนี้ หรือการเดินทาง
ไปมาระหว่างเมืองไชยช่าง หรือ เรือ การดำเนินเรื่องก็ตองเื่องซาไปตามลักษณะ
ความเป็นจริงนั้น

3. ความร้อน ๆ เช่น จิตวิทยา ปรัชญา ภูมิศาสตร์ ฯลฯ มีส่วนช่วยให้เข้าใจ
วรรณกรรมโคลกซึ่งยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ทำให้การวิจารณ์จสารแตกต่างกัน

1. ความสนใจ (interest)
2. ประสบการณ์ (experience)
3. จินตนาการ (imagination)
4. ทัศนคติ (attitude)
5. ระดับสติปัญญา (intelligence)
6. ความรู้ (knowledge)

กลวิธีวิจารณ์จสาร

การที่จะวิจารณ์จสารงานเขียนชิ้นหนึ่ง ๆ ได้หมายถึง การอ่านงานเขียนนั้น ๆ แล้ว
มีความสามารถ ดังต่อไปนี้

1. สามารถวิเคราะห์งานเขียนนั้นตามรูปแบบให้ไครายละเอียดมากที่สุด
2. สามารถบอกไควางานเขียนนั้นส่วนใดแสดงไทรูวาเป็น
 - 2.1 ขอเท็จจริง (ขอความรู้)
 - 2.2 ขอคิดเห็น (ความคิดเห็น)
 - 2.3 การแสดงความรู้ หรืออารมณ์
3. สามารถวิเคราะห์และรวบรวมปฏิกิริยาของผู้อ่านที่มีตองงานเขียนนั้น ๆ ได้
4. สามารถบอกไควาเกิดความคิดแทรกอะไรบาง

5. นำความรู้ที่ได้รับจากข้อ 1, 2, 3, 4 มาประกอบในการวินิจฉัยสารที่ผู้เขียนส่งมาให้

6. แสดงความคิดเสริมที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้วินิจฉัยสารแล้ว

1. การวิเคราะห์งานเขียนตามรูปแบบ

รูปแบบที่จะพิจารณาในการวินิจฉัย คือ รูปแบบอันเกิดจากการจัดระเบียบภายในงานเขียนนั้น ๆ ซึ่งมีองค์ประกอบแตกต่างกันไปตามลักษณะของวรรณคดี เช่น การวิเคราะห์งานเขียนประเภทนวนิยาย จะต้องศึกษาในค่านโครงเรื่อง ฉาก บทสนทนา การสร้างตัวละคร ปรัชญา ฯลฯ หรือถ้าวิเคราะห์งานเขียนร่ายกรอง จะพิจารณาในเรื่อง การใช้คำ ลีลาจังหวะ โวหาร การให้ภาพพจน์ เป็นต้น

2. สามารถบอกใจความเขียนนั้นส่วนใดแสดงให้รู้ว่าเป็น

2.1 ขอเท็จจริง (ความรู้) คือข้อเขียนที่เป็นที่ยอมรับและมีการพิสูจน์แล้วว่าถูกต้อง เช่น ข้อเขียนที่เป็นเรื่องทางศาสนา ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิชาการ ฯลฯ เช่น

"ธรรมชาติของพืชยอมหันไปสู่แสงสว่าง"

"พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เสด็จราชสมบัตินครพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว" ขอเท็จจริง (ขอความรู้) สามารถเห็นได้ง่ายจากหนังสือประเภทสารคดี เพราะสารคดีเป็นหนังสือที่แต่งขึ้นด้วยเจตนาที่จะให้ความรู้แก่ผู้อ่าน แต่มันเที่ยงคึกก็สามารถให้ขอเท็จจริง (ความรู้) แก่ผู้อ่านได้เช่นกัน โดยการสอดแทรกไว้ในเนื้อหาของมันเที่ยงคึกนั้น ๆ หรือในบทสนทนาของตัวละคร

2.2 ขอความเห็น (ความคิดเห็น) คือข้อเขียนที่ผู้เขียนได้เขียนขึ้นเพื่อแสดงความคิดเห็นส่วนตัวต่อเรื่องนั้น ๆ หรือแสดงการวิจารณ์ ดังตัวอย่าง

"วรรณคดีที่ผู้ยกเป็นร้อยนิยายหรือละคร หรือเรื่องพงศาวดาร ส่วนมากเป็นเรื่องที่วนเวียนอยู่แต่ชีวิตเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน หรือชนชั้นสูงแทบทั้งสิ้น แต่ละเรื่องจะคง-

เกี่ยวกับการรบราฆ่าฟันระหว่างพวกเจ้านายศักดินา เพื่อแย่งชิงนางงาม เกณฑ์ไพร่พล
ไปตายกันเป็นหมื่นเป็นแสน"

การแสดงความคิดเห็นของผู้แต่งในงานเขียนจะมี 2 ลักษณะ คือ

2.2.1 แสดงความเห็นในลักษณะที่เป็นคำพูดของผู้แต่งโดยตรง ดังตัวอย่าง
จากเรื่อง พระอภัยมณี ตอนนางวาลีรำพึงกับตัวเอง เมื่อรู้ว่าพระอภัยมณีคิดจะปล่อยอุศเรน

"ประเพณีตั้งให้หลังทัก มันทักทำร้ายเมื่อภายหลัง
จะเซใหญ่ไปถึงน้ำมีกำลัง เหมือนเสื่อซึ่งเขาถึงดงก็คงร้าย
อันแม่ทัพจับโคแล้วไม่ฆ่า ไปขางหน้าศึกใหญ่คงใจหาย
ตองตำรับจับใหม่คนไหนตาย จะทำภายหลังยากลำบากครั้น"

(พระอภัยมณี)

2.2.2 แสดงความคิดเห็นของผู้แต่งผ่านบทบาทและพฤติกรรมต่าง ๆ ของ
ตัวละคร เช่น

".....เพราะถึงยังไง ๆ ก็จะไม่รังเกียจคนหนุ่มคนสาวเป็นอันขาด ยิ่ง
แก่ตัวก็ยิ่งจะชอบคนหนุ่มสาว เพราะได้อาศัยดูแลแล้ว ก็ใช้ประโยชน์หลายอย่าง

"อ้อ ใช้ประโยชน์อย่างไรคะ คุณมา ลำไย เริ่มรับประทานอาหารอร่อย
จึงยินดีเป็นฟังชั่วคราว"

"อาศัยใช้เป็นเรื่องเตือนสติว่า วันคืนล่วงไป ตัวเราเคยหนุ่มเคยสาวมา
แล้ว แลแล้วก็มาเป็นกลาง ๆ คน และก็อีกหน่อยก็จะแก่หง่อม นั่นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง
อาศัยเรียกว่าลึกความสุขครั้งเราเป็นหนุ่มเป็นสาว อีกอย่างหนึ่งอาศัยดูว่า บ้านเมือง
หรืออย่างสมัยใหม่เขาวา สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร"

(ทศิยะวิเศษ)

แสดงความคิดเห็นผู้แต่งที่ว่า คนหนุ่มสาวช่วยทำให้คิดถึงความสุขในอดีต และ
ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.3 ความรู้สึก หรืออารมณ์ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของงานเขียน เพราะวรรณคดีทำหน้าที่เป็นสื่อสัมพันธ์ เป็นการแสดงความรู้ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนจินตนาการ และประสบการณ์ของคนแก่อยู่ว่านและผู้อยู่ การแสดงอารมณ์ของผู้แต่งในวรรณคดี มีทั้ง โกรธแค้น วิตก ชื่นชอบ สดใจ เห็นใจ สงสาร รัก ยกย่อง ฯลฯ การแสดงอารมณ์ของผู้แต่งในวรรณคดีมี 2 ลักษณะ คือ

2.3.1 การแสดงอารมณ์ของผู้แต่งโดยตรง เช่น

การพรรณนาชมกรุงศรีอยุธยา ในตอนต้นของโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ แสดงถึงความชื่นชมยินดีของกวีที่มิตอบานเมืองของตน

อยู่ทวยชายศยงฟ้า	ลงคืน แลฤา
อำนาจบุญเพรงพระ	กอบกู้
เจ็ดล่ออินทร	ปราสาท
ในทาบทองแลวเนื้อ	นอกโลมมา

(กำสรวลศรีปราชญ์)

2.3.2 การแสดงอารมณ์ของผู้แต่งผ่านตัวละคร การแสดงอารมณ์เช่นนี้ กวีจะแสดงออกมาด้วยการให้ตัวละครแต่ละตัว กล่าวถ้อยคำในเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อแสดงอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในเหตุการณ์นั้น ๆ เช่น ผู้แต่งไม่ชอบใจกับการตกแต่งบ้านด้วยการใช้เหล็กค้ำเป็นลวดลายต่าง ๆ ที่บานหน้าต่าง ดังตัวอย่าง

"นิมนม บานพอนะ กำลังเห่อที่สุด แลวกเสียใจมากที่แม่ตายเสียก่อน ไม่ทันได้หอมแซมใหม่ แต่ที่หอมแซมนี้เปลี่ยนแต่ผ้าบางตอน กับกระเบื้องทาสีใหม่ สวยไหม ลายหน้าต่าง นายพัฒนา"

"เฮย ลี้อย่าพูดเล่นนะ" พัฒน่ว่า "อ้อเห็นใจเขาทั้งนั้น บ้านเมืองเรามีขโมย ไม่ทำยั้งจึงจะทำยั้งใจ"

"ลือกับพอดคงพูดกันไต่ละ กูตกกล่าวพรางหัวเราะนอย ๆ "อ้อไม่กล้าพูดอะไรเลย เรื่องหน้าต่างนี้ เพราะตัวเองก็นึกไม่ออกว่าจะทำยั้งใจ"

(คร. ลุกทุ่ง)

3. สามารถวิเคราะห์รวบรวมปฏิกริยาของผู้อ่านที่มีต่องานเขียนนั้น ๆ การอ่านวรรณคดีใด ๆ ก็ตาม ผู้อ่านจะเกิดจินตภาพและอารมณ์จน อันเป็นผลทำให้คนนิยม (appreciate) วรรณคดี ฉะนั้น ปฏิกริยาที่ผู้อ่านจะมีต่องานเขียนนั้น ก็จะเป็นปฏิกริยาต่อเนื่องกับสิ่งที่ผู้เขียนได้ส่งมา คือ

1. ผู้อ่านจะได้รับความรู้เพิ่ม
2. ผู้อ่านได้ทราบความคิดเห็นของผู้เขียน
3. ผู้อ่านเกิดอารมณ์ เช่น พอใจ สงสาร เศร้า ขบขัน ฯลฯ
4. ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้ง

ฯลฯ

4. สามารถบอกความคิดแทรกที่เกิดขึ้น

ความคิดแทรก คือ ขอความรู้ ขอความคิดเห็น ที่ผู้เขียนไม่ได้เขียนลงในงานเขียนนั้นตรง ๆ และละไว้ในที่ ๆ คิดว่าผู้อ่านน่าจะเข้าใจได้ เพราะขอความที่เขาเขียนไว้จะเป็นส่วนชักนำให้เกิดความคิดแทรกนั้น ๆ ขึ้น ซึ่งแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน บางทีอาจไม่มีความคิดแทรกก็ได้ ดังตัวอย่าง

"ในช่วงเวลาที่ประทับอยู่ในอังกฤษนั้น ในหลวงทรงเวลาส่วนใหญ่ด้วยการเสด็จเที่ยวตามแต่โอกาสจะอำนวยให้ ไปไหนไม่ค่อยสะดวกนักหรอก เพราะเงินทองไม่ค่อยมี "สมเด็จพระทรงเล้า"

และหลังจากคดีสิ้นสุดลงแล้วได้ไปเที่ยวที่อียิปต์ "ทางรัฐบาลเขากว่าเราไปของสมมุติคนที่นี่เพื่อจะชิงอำนาจคืน" สมเด็จพระทรงเล้าตอบไป แต่คิดว่าอาจจะชิงได้ก็ จะไปจากเมืองไทยทำไม หาเสียแต่แรกแล้ว กรมพระชัยนาท ไปเฝ้าก็ถูกท้าววามาคบคิดกัน เพราะฉะนั้น ก็เลยอย่าพบใครเสียเลย จะได้ไม่ต้องเคียดกรอนกันทั้งสองฝ่าย อยากรจะไปโลซานนเฝ้าพระเจ้าอู๋หัวอานันท์ฯ ก็ไม่กล้า เวลานั้นมีคนเขาว่าเราจะเป็นตัวเชื้อโรคเสียเข้าไป"

(สมเด็จพระบรมราชินีศรีสยาม)

จากขอความขางคนผูอานอาจจะเกิดความคิดแทรกวา หลังจาก ร.7 สละราชสมบัติไปอยทองกฤตแล้ว พระองค์ไมโดยอยางสบาย การใชสอยกทองใชอยางระมัดระวัง ทองประหยัค ในยोजनाตมาผูอานอาจจะเกิดความคิดแทรกวา พระนางเจารำไพพรรณี ทรงนอยพระทัยวา ร.7 ไคสละราชสมบัติใหไปแล้ว รัฐบาลก็ยังมีมาสยักกันอีก จนแมแตญาติพี่น้องก็พบปะกันไมไคเลย

5. นำข้อมูลตาง ๆ ที่ไครับจากการพิจารณารายละเอียดในขอ 1, 2, 3, 4 มาประกอบกันเพื่อใหเกิดความเขาใจ และสามารถวินิจฉัยรงานเขียนวา ผูเขียนเจตนาจะส่งสารอะไรมาใหแกผูอาน ดังต้วอยาง

เรื่องมโนราห์ อัจฉินวิจารณ์วา คนหรือสิ่งทีเปลดปลอมเข้ามาในหมู่พวกยอมมีผู้ระแวงวาจะเป็นอันตราย และกำจัคเสียก่อนทีภัยจะมาถึง

เรื่องสังข์ทอง พระสังข์เป็นเสมือนสัญลักษณ์แทนคนที่ทำความดี แต่ไมตองการแสดงใปปรากฏแกคนอื่น หอยสังข์และรูปเงาะเป็นเครื่องเคลือบความดีนั้นไว รจนาเป็นสัญลักษณ์ของผูที่รู้จักพิจารณาไมดูสิ่งใดแตผิวเผิน มีความคิดอยางลึกซึ้งสามารถมองทะลุเขาเห็น "รูปสุวรรณอยุ่ชั้นใน" ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความดีไค นอกจากนั้นยังอาจวินิจฉัยไควา ผูชายไทยในเรื่องนี้ทำอะไรไมไคเรื่อง ตองอาศัยผูหญิงเป็นหลัก จะเห็นไคจาก ทาวสามล ซึ่งตองอาศัยความชวยเหลือจากนางมณฑาทอดเวลา

หรือจากโคลงของศรีปราชญ์ ทิวา

หะทายกระต่ายเตน	ชมแซ
สูงส่งสุดคาแด	สุฟ้า
ฤคฤคี่แด	สัตว์สูกันนา
อยาวาเราเจาชา	อยพินคินเคียว

สารจากโคลงบทนี้คือ ผูแต่งตองการใหผูอานและผู้รับฟังสำนึกวา ชายกับหญิงตอใให้มีศัสักฐานะแตกตางกันเพียงไค สิ่งหนึ่งทีเหมือนกันคือความตองการทางเพศ ซึ่งไมมีไคจะหลีกเลี่ยงไปไค

การที่จะวินิจฉัยโรคได้ดังตัวอย่างข้างต้น ผู้อ่านจะต้องสร้างแนวเทียบ (analogy) ภายในความคิดของตนเอง ในความหมายลึก โดยการโยงความสัมพันธ์ของวัตถุที่จะวินิจฉัย (interpretative object) กับการวินิจฉัย (ตีความ) ของคนเพื่อจะจับความหมายแห่งสารที่ตนได้ประสบ ซึ่งจะต้องเทียบให้ครบทั้งโครงสร้างและส่วนประกอบที่สำคัญ ถ้าขาดตอนไป การวินิจฉัยนั้นจะไม่แนบเนียน ถ้าการวินิจฉัยนั้นถูกต้อง ก็จะจับความหมายใดใกล้เคียงกับความหมายที่อยู่ในใจของผู้ส่งสาร

6. แสดงความคิดเสริมที่เกิดขึ้นหลังจากวินิจฉัยแล้ว

ความคิดเสริม คือความคิดของผู้อ่านเอง ไม่มีปรากฏอยู่ในงานเขียน แต่เนื้อความในงานเขียนมีส่วนช่วยยู่ให้คิด ซึ่งอาจจะค้านกับความคิดที่ผู้เขียนส่งสารออกมา หรือบทความนั้นทำให้รำลึกท้าวความไปถึงประสบการณ์ตอนใดตอนหนึ่งของผู้อ่าน การวินิจฉัยมีความสำคัญอยู่ที่ความคิดเสริม เพราะธรรมชาติของคนคงมีความคิดเสริมดังตัวอย่างจากรอยกรองต่อไปนี้

ลูกไฟ ลูกไฟ ลูกไฟ	ความหวังใหม่ของมวลชน
มาจากฟากฟ้าโนน	แดงสีเลือดละแดงดิน
ลูกไฟไหลหลั่งมา	จากทิศาทั่วทุกถิ่น
โถมทุมแรงลงสิ้น	ยื่นหยักศกประชา
จากเหนืออีสานใต้	ลวนทรงไวชิงคุณค่า
คุดแสงรุ่งของทิวา	ที่สาคสองปฐพี
มาเกิดสหายรัก	มาพร้อมพรักกันพื้น
สำแดงกำลังมี	ปลดแอกที่ขี้ปวงชน

(นายปอบ)

ผู้อ่านมีความคิดเสริมใดต่าง ๆ กัน แยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ค้าน กับ สนิบสนุน เช่น

— ความสามัคคีจะทำให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

- เป็นเรื่องที่มีประโยชน์มากต่อชาวไทย โดยเฉพาะคนไทยที่กำลังหลงผิดในสิ่งที่เป็อันตรายต่อชาติไทย

- ถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะพร้อมใจกันสามัคคี เพราะสภาพบ้านเมืองของเราปัจจุบันนี้ ถ้าคนทั้งประเทศขาดความสามัคคีแล้ว เชื่อได้ว่าประเทศก็จะไม่เป็นประเทศอีกต่อไป

- ถ้ามีภัยอันตรายเขามาถูกรานประเทศ ก็คิดว่าจะต้องสู้จนถึงที่สุด
- ชีวิตเก่าจะหมดไป ชีวิตใหม่จะรุ่งโรจน์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

คำชี้แจง

บทเรียนที่แนบมานี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "การสอนวรรณกรรมรวมสมัย โดยเน้นการวิจารณ์สาร ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง" "(Teaching Contemporary Literature with Emphasis on Interpretation at the Higher Certificate of Education Level)" จุดมุ่งหมายของบทเรียนนี้คือ เพื่อเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งของครูในการสอนอ่านวรรณกรรมรวมสมัย

โดยที่ได้พิจารณาว่า ท่านเป็นผู้หนึ่งที่น่าสนใจและมีความสามารถทางด้านการเรียนการสอนภาษาไทย ดังนั้น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน กรุณาประเมินค่าและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทเรียนนี้ตามหัวข้อข้างล่าง หรือตามที่ท่านเห็นเหมาะสม กราบขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านครั้งนี้เป็นอย่างสูง.

ศรีธัญญา อยู่สุขชี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินค่าบทเรียนการสอนวรรณกรรมร่วมสมัย โดย เน้นการวิจารณ์สาร

1. เนื้อหาของบทเรียน

.....
.....
.....
.....

2. ประโยชน์ของบทเรียนที่จะมีต่อครูในการสอนวรรณกรรมในสถาบันฝึกหัดครู ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง

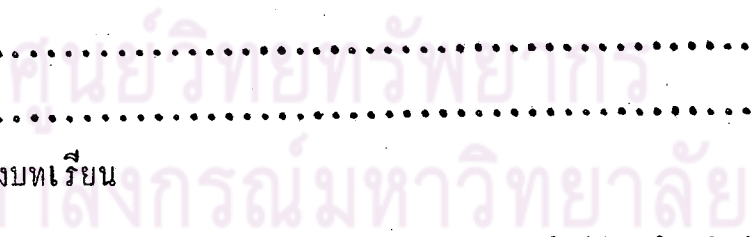
.....
.....
.....
.....

3. ประโยชน์ที่ค่าความนักศึกษาจะได้รับจากบทเรียนนี้

.....
.....
.....
.....

4. ขอบกพร่องของบทเรียน

.....
.....
.....
.....

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินค่าบทเรียนการสอนวรรณกรรมร่วมสมัยโดยเน้นการวิจารณ์

1. เนื้อหาของบทเรียน

ละเอียดมาก

2. ประโยชน์ของบทเรียนที่จะมีต่อครูในการสอนอ่านวรรณกรรมในสถาบันฝึกหัดครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง

ครูสามารถใช้บทเรียนหรือความรู้จากบทเรียนนี้ไปเป็นแนวทางในการสอนอ่านเพื่อให้ได้รับประโยชน์อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ โดยเปลี่ยนแนวการอ่านเพียงเพื่อความบันเทิงชั่วคราว ให้เป็นการอ่านแบบวิเคราะห์

3. ประโยชน์ที่คาดว่านักศึกษาจะได้รับจากบทเรียนนี้

3.1 ช่วยให้นักศึกษาอ่านหนังสือเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมความรู้ ความคิด ได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของงานประพันธ์เชิงสร้างสรรค์

3.2 จะช่วยแนะหรือแนะแนวทางเพื่อเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่องานของวรรณกรรม โดยเฉพาะเรื่องเพื่อความบันเทิง เรื่องชีวิตทั่วไป ซึ่งมีใช่เรื่องการเมือง

3.3 เพื่อเตรียมนักศึกษาใหม่คุณสมบัติของนักอ่านที่อ่านเพื่อใช้ประโยชน์ได้ และคุณสมบัติข้อนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ที่จะดำเนินอาชีพครู

4. ขอบกพรองของบทเรียน

4.1 การไขถ้อยคำในที่บางแห่ง และขอเท็จจริง เช่น หน้า 105 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศนานุวัฒพงศ์ นั้นที่ถูกเป็น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปัจจุบันเป็นที่ว่าการกรมศิลปากร ต้องเขียนว่า เป็นที่ทำการหรือเป็นสถานที่ราชการ กรมศิลปากร

เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นนี้ ควรระมัดระวังในบทเรียน

4.2 ในบทเรียนหน้า 76 ที่ว่า "นวนิยายเป็นเรื่องที่มักใช้กลวิธีที่ทำให้อ่านแลเห็นได้ว่า ไม่ใช่เรื่องจริงแต่เป็นเรื่องสมมติ ฯลฯ"

ความเห็นของดิฉันเห็นว่าไม่เป็นเช่นนั้น กลับตรงกันข้ามคือ ผู้แต่งทำให้เห็นว่า เป็นเรื่องจริง มิฉะนั้นก็ยอมจะขาดคุณสมบัติในเรื่องความสมจริง

4.3 ผู้จัดทำบทเรียนนี้ไม่ได้บอกว่า ชั้นเรียนมีขนาดนักศึกษาเท่าไร บทเรียนที่จัดไว้แต่ละชั่วโมง คิดเห็นว่าสอนไม่ได้เพราะต้องการเวลาสำหรับทำบทเรียนที่จัดไว้แต่ละชั่วโมงมากกว่านี้ เช่น หน้า 120

การอ่านในชั่วโมงที่ 2 จะอ่านเอกสารประกอบกึ่งหน้า 1 ชั่วโมง นักศึกษาอ่านได้กึ่งหน้า ต่อจากนั้นต้องสรุปความหมายจะใช้เวลากี่นาที (เข้าใจว่าต้องใช้เวลาอย่างน้อย 15 นาที) การแสดงทัศนะร่วมกันอภิปรายโดยครูเสริมแต่ง การอภิปรายให้ทำที่คนละกึ่งนาที ครูเสริมแต่งผู้อภิปรายคนละกึ่งนาที

จากประสบการณ์ในการสอนของดิฉัน แม้นิสิตชั้นปริญญาโทซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการเรียนการสอน และการอ่านมากกว่าชั้นปริญญาตรีหรือประกาศนียบัตร ก็ยังใช้บทเรียนตามรายละเอียดนี้ในเวลา 1 ชั่วโมงไม่ได้ ฉะนั้นจึงควรปรับปรุงเวลาเรียน และทำข้อสังเกตเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนในชั้นไว้ด้วย

ชั่วโมงอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ควรทดลองแบ่งเวลา แลวคำนวณสัดส่วนการใช้เวลาจากประสบการณ์ในการสอน หรือทดลองปฏิบัติดูด้วย

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

5.1 การบัญญัติศัพท์เช่น วินิจฉัย อาจทำให้เกิดปัญหา เพราะต้องตีความกันก่อน และเมื่อเขียนคำว่า วินิจฉัยแล้ว ก็ต้องวงเล็บคำว่า "ตีความ" ไว้ด้วย ดิฉันอาจไม่เคยศึกษาวิชานี้ แต่เห็นว่ามิประโยชน์ มีหลักการดี ถ้าไม่ได้อ่านรายละเอียดก็อาจไม่เข้าใจศัพท์อันเป็นหัวใจสำคัญของวิชานักได้

5.2 ควรทดลองใช้บทเรียนนี้ดูด้วย

5.3 การวินิจฉัย (ตีความ) รอยแก้ว และรอยกรองนั้น ต้องใช้ระดับความสามารถในการตีความต่างกันมาก ขอดูภาพไว้เป็นข้อคิด ทั้งนี้เพราะหลักการประพันธ์และข้อบังคับในการประพันธ์แตกต่างกันมาก

แบบประเมินค่าบทเรียนการสอนวรรณกรรมร่วมสมัยโดย เนนการวิจิตร

1. เนื้อหาของบทเรียน

ผู้วิจัยได้แยกแยะเนื้อหาไว้อย่างละเอียดมาก มีหัวข้อแยกปลีกย่อยมากมาย จนอ่านไม่ไหว ตัวอย่างมีมากจนเกือบจะทำให้ผู้อ่านคิดอะไรใหม่กว่าที่มีอยู่ในบทเรียนไม่ได้

ขอเสนอแนะในการทำกิจกรรม มีมากพอที่จะให้ครูนำไปสอนได้

ความมุ่งหมายกับการวัดผลสอดคล้องกันดี

แบบฝึกหัดที่ 1 ข. คอนข้างซับซ้อนตอบลำบาก

แบบฝึกหัดโดยทั่วไปคอนข้างยาวและตอบได้ยาก

2. ประโยชน์ของบทเรียนที่จะมีต่อครูในการสอนอ่านวรรณกรรมในสถาบันฝึกหัดครู ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง

มีประโยชน์ในการช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ครูในเรื่องของการวิจิตรเป็นอย่างมาก แต่จะช่วยให้ครูนำมาสอนได้จริงแค่ไหนยังเป็นปัญหาอยู่ เพราะหัวข้อของเนื้อหาละเอียดซับซ้อนมาก

ให้ความรู้ทั่วไปทางภาษาไทย ทั้งทางค่านิยม บทความ และรอยกรองแก่ครูดีมาก

ยังเป็นห่วงเรื่องการนำไปใช้จริง ครูคนอื่นซึ่งมิใช่ผู้วิจัยจะสอนได้หรือไม่

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากบทเรียนนี้

1. นักเรียนจะมีความเข้าใจในกลวิธีการวิจิตรเป็นอย่างดี

2. ใ้ครูเนื้อหาและความรู้ประกอบเสริมประสบการณ์

3. ฝึกนิสัยในการอ่านดีขึ้น

4. มีความสามารถเพิ่มขึ้นในการอ่านและการตีความ

5. ใ้รับการฝึกหัดให้ใช้ความคิดวิพากษ์

4. ขอบกพร่องของบทเรียน
 โศกดาวแดง
5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

(ลายเซ็น) สุ่มน อมรวิวัฒน์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินค่าบทเรียนการสอนวรรณกรรมร่วมสมัยโดยเน้นการวิจารณ์สาร

1. เนื้อหาของบทเรียน

1.1 ละเอียดยกมาก จนคิดว่าครูผู้สอนหรือผู้จัดทำบทเรียน (บทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์นี้) ก็ละเอียดยกเกินไป

1.2 สำหรับนักเรียนให้วัสดุสำหรับอ่านน้อยไป ถ้าให้อ่านเรื่องหลายชีวิต ควรให้อ่านทั้งเล่ม วิจารณ์ทั้งเล่ม ศึกษาทุกชีวิตในแง่เปรียบเทียบ และนำ theme ในตอนต้นหรือคำนำของผู้เขียนมาจับ ฯลฯ จะเกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากกว่า และจะช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของการอ่านนวนิยาย รายวิชาไม่ควรให้อ่านหนังสือประเภทนี้ตั้งแต่ 3 - 5 เล่ม เป็นอย่างน้อย

1.3 เรื่องบทความและคำประพันธ์ใช้ได้ แต่ควรให้อ่านวัสดุมากขึ้นกว่านี้

2. ประโยชน์ของบทเรียนที่จะมีต่อครูในการสอนอ่านวรรณกรรมในสถาบันฝึกหัดครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง

2.1 ช่วยเตือนครูที่สอนถึงแง่มุมต่าง ๆ ที่ครูอาจจะสอนได้ เพราะเขียนไว้ละเอียดลออดีมาก

2.2 บทเรียนนี้มีประโยชน์มากตรงที่ผู้รวบรวมได้พยายามรวบรวมงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสอนวรรณกรรมหรือความรู้ในเรื่องการเขียนของผู้เขียนอื่น ๆ (ซึ่งนับว่ายังมีน้อยมากในภาษาไทยเรา) มาไว้แทบทั้งหมด นอกจากจะได้อ่านความรู้แล้วยังทำให้ครูรู้หนทางที่จะไปค้นคว้าเพิ่มเติม

3. ประโยชน์ที่คาดว่านักศึกษาจะได้รับจากบทเรียนนี้

3.1 ถ้าสอนโดยครูจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของสารแต่ละประเภท นักศึกษาจะเกิดความเพลิดเพลินและมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย

3.2 จะทำให้นักศึกษามีความคิดกว้างขวางขึ้น ใจกว้างขึ้น และทำให้รู้เท่าทันขอเขียนหรือสารประเภทต่าง ๆ

แต่ถ้าพิจารณา "บทเรียนนี้ คือ บทที่ 3" คิดว่ายังมีความสงสัยละ

4. ขอบกพรองของบทเรียน

การให้อ่านหนังสือประเภทเรื่องที่สมมติขึ้น (Fiction) ถึงแม้ว่านักประพันธ์จะนำข้อเท็จจริงในสังคมมาเป็นรายละเอียดหรือเป็น setting ของเรื่อง เราก็ประเมินได้เพียงแต่ว่านักประพันธ์มีความละเอียดรอบคอบรับผิดชอบ เพราะเขียนอย่างอาศัยหลักฐานที่แท้จริง แต่การอ่านเรื่องประเภทนี้ไม่ใ้คงให้แยกข้อเท็จจริง (facts) จากข้อคิดเห็น (thoughts) เพราะวัตถุประสงค์ประสงค์ของการอ่านสารประเภทนี้ ถ้าสอนการอ่านนวนิยายแก่นักศึกษาคามบทเรียนนี้ สงสัยว่านักศึกษาก็คงจะอ่านนวนิยายยังไม่เป็นเพราะจะพุ่งไปในเรื่องรายละเอียดเสียเป็นส่วนมาก

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การสอนใด ๆ ก็ตาม ถ้าให้นักเรียนหรือนักศึกษาเป็นผู้แสดงความรู้เท่าที่เขามีหรือแสดงความคิดเห็นเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำอย่างใกล้ชิด จะทำให้การเรียนสนุกสนานและมีสีสัน (variety) นักศึกษาก็จะเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของเขา บางทีเราจะหวังให้นักศึกษา ซึ่งอ่อนทั้งวัยและประสบการณ์ทางความคิดหรือรู้เท่าครูยอมเป็นไปไ้ไคยาก การสอนย่อมมีหลายแบบหลายวิธีแล้วแต่สภาพของนักศึกษา สภาพของโรงเรียน ฯลฯ วิธีสอนที่ว่านี้อาจจะใช้ไม่ได้ผลในที่บางแห่ง

(ลายเซ็น) ยูพา สังศิริ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินค่าบทเรียนการสอนวรรณกรรมร่วมสมัยโดยเน้นการวิจารณ์

1. เนื้อหาของบทเรียน

1.1 เนื้อหาของบทเรียนได้ให้หัวข้อปลุกย่อยและวางขอบข่ายไว่กว้างขวางดี มาก นับว่าเป็นแนวทางและวิธีเสนอแนะให้เด็กรู้จักคิด ซึ่งจะเป็นตัวอย่างในการวิจารณ์วรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ได้อีกด้วย

1.2 กิจกรรมเสนอแนะช่วยให้เด็กหันมาสนใจวรรณกรรมยิ่งขึ้น

1.3 วิธีสอนที่แสดงมามีมากพอที่จะทำให้เด็กเกิดความสามารถในการวิจารณ์

2. ประโยชน์ของบทเรียนที่จะมีต่อครูในการสอนอ่านวรรณกรรมในสถาบันฝึกหัดครู ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง

2.1 ทำให้ครูได้แนวทางในการสอนอ่านวรรณกรรมอีกวิธีหนึ่ง

2.2 เนื้อหาของงานเขียนที่น่าวิเคราะห์เพื่อสร้างบทเรียนดี มีคุณค่าต่อครู

ดังนี้

- ทำให้ครูได้คิดหาวิธีสอนที่เหมาะสมกับความแตกต่างของแต่ละบุคคล
- ให้ความรู้เรื่องปัญหาของคนและสังคม เวลาสอนครูจะได้วิเคราะห์เรื่องนั้นให้ละเอียด เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของเด็กและสังคม
- ได้แนวทางการสอนตามหลักประชาธิปไตย
- ทำให้ครูกำหนดถึงความยุติธรรมในการสอน

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากบทเรียนนี้

3.1 จะทำให้นักศึกษาได้เห็นแนวการอ่านวรรณกรรมที่ถูกต้อง ฉับกับที่เคยได้ อ่านกันมา ซึ่งเคยศึกษาเฉพาะด้าน โครงเรื่อง ลักษณะนิสัยตัวละคร มาก และแนวคิดของเรื่องว่าเป็นอย่างไรเท่านั้น แต่การอ่านด้วยวิธีการในบทเรียนนี้ทำให้เห็นกว้างขวางขึ้น

3.2 จะทำให้นักศึกษาเรียนได้อย่างสนุกสนาน เพราะวิธีสอนและกิจกรรมเหมาะสมกับความรูสึกและความต้องการของเด็กวัยนี้

3.3 การสอนอ่านควยวิธีนี้จะทำให้นักศึกษามีแนวทางในการอ่านเพื่อศึกษาวรรณกรรมแตกต่างจากที่คนทั่วไปอ่าน ซึ่งมุ่งหาความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว

3.4 เนื้อหาของงานเขียนที่นำมาวิเคราะห์หาค่าค่านักศึกษาในด้านที่เป็นแนวทางช่วยอบรมและเปลี่ยนทัศนคติของนักศึกษาที่จะมีอาชีพเป็นครู ทั้งยังช่วยให้นักศึกษารูจักคิดและสั่งสอนตนเอง

4. ขอบกพรองของบทเรียน

4.1 งานเขียนที่นำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อสร้างบทเรียน มีบางเรื่องไม่ทันสมัยและไม่เหมาะสมกับภาวะและปัญหาของสังคมปัจจุบัน คือ เรื่องทานชายเด็ก ทำให้เด็กขาดความสนใจเท่าที่ควร

4.2 งานเขียนที่เลือกมาสร้างบทเรียน มีจุดมุ่งหมายของเรื่องไม่ชัดเจน ทำให้ความคิดของนักศึกษาสับสน

4.3 ละเอียตมากจนคิดว่าการสอนตามบทเรียนนี้จะสอนไม่ทัน เพราะการเรียนในรายวิชานี้ต้องการให้นักศึกษาได้อ่านวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่อง

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

5.1 ควรเลือกเรื่องที่อยู่ในความสนใจของเด็กในสมัยนี้ เช่น เรื่องปัญหาสังคม แต่อาจจะเป็นปัญหาส่วนบุคคลก็ควรเป็นปัญหาสำคัญของชีวิตคนทั่วไป

5.2 ควรเลือกเรื่องที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน เพื่อให้เด็กเกิดแนวคิดที่ถูกต้อง

5.3 ควรให้เด็กได้อ่านนวนิยายที่เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของตัวเอง และสามารถวิเคราะห์ให้เป็นประโยชน์กับเด็กได้มากที่สุด เพื่อจะได้ช่วยแก้ปัญหาสังคมในอนาคต ฉะนั้น ในการวิเคราะห์งานเขียนควรพึงดึงเนื้อหาของเรื่องใหม่มา เพื่อให้เด็กได้รับมาใช้กับปัญหาตนเอง อันจะทำให้การเรียนวรรณกรรมมีความหมายต่อชีวิตของเด็ก มีประโยชน์ และทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะอ่าน ฉะนั้นเด็กจะเห็นว่าการอ่านวรรณกรรมนั้น อ่านเพื่อความเพลิดเพลินแต่เพียงอย่างเดียว

ภาคผนวก ค.

นวนิยายเรื่องหลายชีวิต โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

คำนำ

คืนวันนั้น ฝนตกหนักพายุพัดอย่างแรง กระจหน้าเมล์คฝนให้สากลงสู่พื้นดินและ
 ท้องน้ำระดูจเมล์คฝนนั้นเป็นของแข็ง เรือเมล์โดยสารลำหนึ่งแล่นออกจากบ้านแพน
 มุงหน้าสู่พระนคร บรรทุกคนโดยสารเต็มเพียบ แล่นฝ่ากระแสน้ำท่ามกลางเสียงฝนและ
 พายุที่เพิ่มกำลังรุนแรงขึ้นทุกที ขณะนั้นเป็นเวลาค่ำมีคสนิทคนโดยสารบางคนงอตัวเอง
 ลงหลับในเนื้อที่เท่าที่พอจะทำได้ บางคนก็นั่งกอดเข่าเหม่อมองไปข้างหน้า ซึ่งมีแต่
 ความมืด เสียงฝน เสียงลมกระทบผ้าใบที่กั้นขวางเรือเกือบจะดังกลบเครื่องยนต์นั้นเสีย
 ลึน แต่เรือยนต์ลำนั้นก็ยิ่งแล่นก้าวหน้าคืบคลานออกไปด้วยความพยายามเหมือนกับว่า
 เป็นสัตว์มีชีวิตที่ถูกบรรทุกด้วยสัมภาระอันหนัก และถูกต้อนให้เดินไปตามทางที่ลำบาก
 ก้นคาร เสียงพูดเสียงคุยในหมู่คนโดยสารซึ่งดังอยู่เมื่อเรือเริ่มออกจากท่านั้นค่อย ๆ
 เงียบลงไป คงเหลือแต่เสียงลม เสียงฝน และความกระเทือนแห่งเครื่องยนต์ที่แสดง
 ให้รู้ได้ว่าเรือลำนั้นยังเดินอยู่ นาน ๆ ก็จะมีเสียงคนหวาดก้ง ๆ หรือถอนหายใจ เสียง
 คนเปลี่ยนที่นั่ง หรือหยิบข้าวของที่ติดตัวมาตั้งสลับขึ้นเป็นครั้งคราว

เรือลำนั้นแล่นผ่านบ้านเรือนที่คับคั่งในบริเวณอำเภอ แสงไฟฟ้านายออกมาจาก
 โรงสีข้างลำน้ำกระทบเมล์คฝนที่สากลงมาวิรุสสิ้นสุด แลดูเหมือนม่านที่ทำด้วยน้ำมากั้นไว้
 พอเรือเริ่มผ่านบ้านเรือน ที่มีประปรายอยู่นอกอำเภอออกสู่ท้องทุ่ง สายลมและสายฝน
 ก็กระหน่ำลงมาแรงขึ้นกว่าเก่า คนโดยสารจำนวนมากที่นั่งหรือนอนอยู่ในเรือพากัน
 ชยิบตัวเหลียวซ้ายแลขวามองดูหน้ากันอย่างไม่สบายใจ พอเรือแล่นต่อมาอีกจะเข้า
 หัวเลี้ยวที่เรียกว่าคองสำเภา กำลังแรงของพายุก็มาปะทะเข้ากลางลำ เสียงใครหวีด
 ร้อง เสียงคนตะโกน เสียงเค็กร่องจ้ำจั่นด้วยความตกใจ ที่กำลังหลับอยู่ก็หะลึ่งตัวขึ้น
 สุดแรง ทุกคนถลันตัวพุ่งเข้าใส่กราบที่มิได้เอียง ทันใดนั้นเรือก็โคลงกลับมาอีกทาง
 หนึ่งด้วยกำลังถ่วงสุดเหวี่ยง ท่ามกลางเสียงร้องที่ฟังไม่ได้ศัพท์ และเสียงรัวกระดิ่ง
 ของนายท้ายซึ่งดังสายกระดิ่งด้วยความตกใจ ปราศจากสติญาณใด ๆ และเรือนั้นก็

คว่ำลงทันที เครื่องยนต์ในเรือคงเดินต่อไปอีกครู่หนึ่ง สิ้นสะพานอย่างแรงแล้วหกหยุด
เงียบ เหมือนกับหัวใจสัตว์ที่เต้นต๋ออย่างแรงเป็นครั้งสุดท้าย แล้วก็ต๋อหยุดลงเมื่อ
ความตายมาถึงตัว

ห้องนำทรงนั้นมีคสนิท ทั้งฝนและพายุดูเหมือนจะเพิ่มกำลังแรงขึ้นดูจวามัจจุราช
นั้นยืนค้ำในรัชชนะของตน เสียงคนตะโกนโหวกเหวกเรียกหากันในท่ามกลางความมืด
แต่เสียงนั้นลอยไกลออกไปตามกระแสน้ำที่พัดเชี่ยว ในที่สุดเสียงทุกอย่างก็หมดไป คง
เหลือแต่เสียงลมเสียงฝน และเสียงกระแสน้ำกระทบผานคนออกคนแฉมและรากลำพู่ที่ริม
คดิ่ง ธรรมชาติยังคงสำแดงกำลังอำนาจอันมหิมาโดยปราศจากความรบกวนจากมนุษย์
เช้าวันต่อมาพระอาทิตย์ทอแสงอันแจ่มใสเมื่อรุ่งอรุณ น้ำฝนที่คดอยู่ตามใบไม้
กอดำของแสงอาทิตย์เป็นประกาย เมฆฝนที่หม่นอยู่เมื่อกกลางคืนคงเหลือในสภาพเหมือน
ปุยนุ่นเล็ก ๆ ที่ถูกลมพัดปลิวไปคดขอบฟ้า นกย่างฝูงหนึ่งบินผ่านห้องนำทรงคั่งสำเภาไป
อย่างเชื่องช้า มุ่งหน้าไปหากันกลางทุ่ง ธรรมชาติลึกลับโหดที่บังเกิดเมื่อตอนกลางคืนนั้น
แล้วสิ้น และเริ่มวันใหม่ด้วยอาการอันแจ่มใส เหมือนกับเด็กที่ยิ้มเบิกบานทั้งน้ำตา

กรมการอำเภอ เจ้าหน้าที่จะสำรวจ กำนันผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรแถวนี้อีกมาก
มายที่มาช่วยเหลือผู้ประสบภัยแตกกลางคด ทางกพากันแหงหน้าขึ้นคูดฟ้า แล้วกมหนาท่า
หน้าทีอันขมขื่นบีบรัดใจของแต่ละคนคดไป

บนคดิ่ง ท่ามกลางแสงแดดเรือเรือของยามอรุณ มีศพคนที่จมน้ำตายแต่เมื่อคืน
วางเรียงรายอยู่มากมายหลายศพ ทุกศพยังสดและดูเหมือนคนนอนหลับ บรรยากาศ
อันสดชื่นในยามเช้า เสียงนกเล็ก ๆ ที่ซบค่าน้ำอยู่ตามสุมทุมหม่มไม้ และเสียงไก่ขันรับ
อาทิตย์อุทัยจะไม่มีวันปลุกให้คนเหล่านี้ตื่นขึ้นมาอีก ในหมู่ศพที่นอนอยู่นั้นเป็นหญิงก็มี เป็น
ชายก็มี ที่เป็นเด็กก็มี เป็นหนุ่มสาวก็มี และที่เป็นคนเขาน้ำขราแล้วก็มี บางก็เป็นคตบคด
มั่งคั่งคดเดินทางไปบูรระ บางก็เป็นข้าราชการ บางก็เป็นสมณะ ต่างวัย ต่างเพศ ต่างอาชีพ
แต่ละคนเคยมีอาชีพ มีลมหายใจ มีความรู้ เคยทุกข์เคยสุข เคยรอรอนเย็นของอากาศ
เคยหัวเราะ เคยร้องไห้ เคยรัก เคยทรมาณ แต่ละคนมีชีวิตที่เป็นของตนเอง แต่ก้มา
สิ้นชีวิตนั้นลงพร้อม ๆ กัน

หลายชีวิต.....มารวมทางกันครั้งเดียวจากที่ต่าง ๆ แต่ละชีวิตเคยประกอบกรรมมาแล้วทั้งสิ้น จะมากน้อยก็สุดแล้วแต่บุคคล แต่เหตุไฉนชีวิตเหล่านั้นจึงต้องมาสิ้นสุดลงด้วยเหตุอันเดียวกัน และในเวลาเดียวกัน สถานที่เดียวกัน ชีวิตเหล่านั้นมากมายนัก มาประสบเคราะห์กรรมจนนำตายลงพร้อม ๆ กัน ซึ่งนับว่าเป็นเคราะห์อันหนัก แต่ละชีวิตจะเคยประกอบกรรมอันร้ายแรงมาเหมือนกันหมดที่เดียวหรือ ? ดูไม่น่าจะเป็นไปได้ ทางที่ดีเราควรจะศึกษาชีวิตเหล่านี้ทีละชีวิต บางทีจะรู้ได้ว่ากรรมอันใดบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น บางทีเราอาจรู้ว่าความตายที่มาถึงคนเหล่านั้นพร้อมกันนั้นสำหรับบางคนอาจเป็นผลสนอง ทอแทนความชั่วบางอย่าง บางคนอาจเป็นผลสนองความตั้งใจและความปรารถนา และบางคนอาจเป็นเพียงทางออกหรือวิธะนั้นอาจเป็นแต่เพียงจุดจบประโยคชีวิตที่ยืนยาว แต่ละชีวิตที่จะบรรยายต่อไปนั้นเป็นคำตอบอันกระท่อนกระแท่นที่มนุษย์ธรรมดาสามัญผู้มีใจพรหมจะให้แก้กันได้เท่านั้น

ท่านชายเล็ก

ไม่มีพระนามที่สละสลวยเหมือนเจ้านายพระองค์อื่น เพราะเมื่อท่านชายเล็กประสูติเมื่อห้าสิบกว่าปีมาแล้วนั้นเสด็จในกรม ผู้เป็นเสด็จพ่อของท่านชายเล็กเพิ่งจะสิ้นพระชนม์ลงไป เจ้านายที่เป็นเจ้าพี่ของท่านชายเล็กทั้งหญิงและชายหลายพระองค์ จากหม่อมมารดาต่าง ๆ กันนั้น ต่างองค์ต่างก็มีพระนามเหมาะเจาะ และคล้องจองกันทั้งสิ้น หม่อมแม่ของท่านชายเล็กเป็นหม่อมที่มีอายุน้อยที่สุดในกรม และเมื่อตั้งครรภ์ท่านชายเล็กได้แปดเดือนกว่า เสด็จในกรมก็สิ้นพระชนม์ลง พอท่านชายเล็กประสูติก็ไม่มีใครสนใจที่จะมาชานานพระนามให้ และแม่แต่จะไปขึ้นทะเบียนที่กระทรวงวังว่ามีหม่อมเจ้าประสูติใหม่อีกองค์หนึ่งก็ไม่มีใครทำ คนทั้งวังจึงพากันเรียกหม่อมเจ้าประสูติใหม่ว่าท่านชายเล็ก หม่อมแม่ของท่านชายเล็กก็ยิ่งเคียดแค้นไปที่จะมีปัญหาคิดเรียกชื่อไปอย่างอื่น และถึงท่านชายเล็กจะมีกำเนิดมาเป็นเจ้า ท่านชายเล็กก็เป็นเจ้าแต่ในความรู้สึกของคนทั่วไป และในความรู้สึกขององค์เอง แต่โดยเหตุที่ท่านชายเล็กเป็นหม่อมเจ้าที่

มิได้มีใครไปแจ้งหลักฐานเมื่อประสูติ ท่านชายเล็กจึงมิได้ถูกถือเป็นทางการว่าเป็นเจ้า
มิได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินปีเหมือนเจ้านายอื่น ๆ แต่เมื่อท่านชายเล็กใส่พระนาม
ว่า หม่อมเจ้าชายเล็กตลอดมา ก็มีใครห้ามปรามและเมื่อเจ้าชายเล็กตามเสด็จ
เจ้าพี่เข้าไปในวัง เพื่อรับพระราชทานน้ำสังข์เป็นการประจักษ์ก็มีใครห้ามปรามเช่น
เดียวกัน

เมื่อท่านชายเล็กมิได้เคยเห็นเสด็จพ่อเมื่อยังดำรงพระชนมอยู่ ท่านชายเล็ก
รู้จักว่าเสด็จพ่อมีพระรูปโฉมอย่างไร จากพระรูปฉายเก่า ๆ สองสามแผ่นที่ติดอยู่บน
กำแพงใหญ่และจากพระรูปฉายเล็ก ๆ อีกแผ่นหนึ่งที่หม่อมแม่ติดไว้ที่เรือน ถ้าหากจะนึก
ถึงเสด็จพ่อผู้ทรงเป็นต้นเหตุให้ท่านชายเล็กประสูติมาเป็นเจ้าครั้งใด ท่านชายเล็กก็ไม่
ได้นึกถึงพระพักตร์ที่ปรากฏอยู่ในพระบรมรูปนั้นเลยแม้แต่น้อย แต่กลับไปนึกถึงสิ่งอื่น ๆ
ซึ่งเกี่ยวกับเสด็จพ่อ เท่าที่ท่านชายเล็กทรงจำได้ พระศพเสด็จพอนั้นถูกเก็บไว้ที่ห้องโถง
บนตำหนัก ซึ่งคนในวังเรียกว่าห้องพระโรงหลายปี จนท่านชายเล็กเติบโตขึ้นจำความ
ได้แล้วก็ยังมีได้ถวายพระเพลิง ทุกครั้งที่ท่านชายเล็กนึกถึงเสด็จพ่อ จึงนึกถึงพระโกศ
ที่ตั้งอยู่บนฐานอันสูงภายในห้องพระโรงที่ปิดไว้มิด ๆ ภาพที่ท่านชายเล็กทรงรำลึกได้จึง
มีสภาพที่รื่นรมย์นัก ท่านชายเล็กทรงจำได้ว่าห้องพระโรงที่เก็บพระโกศนั้นมีมิดและอับ
เพราะเก็บไว้นานมีหยากไยและใยแมงมุมติดอยู่ตามหน้าต่าง ตามฐานคั้งโกศบนลายสลัก
รอบโกศ และตามฉัตรที่ตั้งอยู่รอบ ๆ เพราะพระศพเสด็จพอนั้นมิดไว้ มิได้มีใครดูแล
เอาใจใส่เท่าไรนัก ท่านชายเล็กทรงจำได้ว่า หม่อมแม่พาเข้าไปกราบที่หน้าพระโกศ
และชี้ให้ดูบอกว่าเสด็จพ่อประทับอยู่ในนั้นและท่านชายเล็กก็นึกเอาตามประสาเด็กสั่หาข่าว
ว่า เสด็จพ่อคงจะประทับอยู่ในนั้นแต่ไหนแต่ไรมา และนึกอัสจรรยว่าประทับอยู่อย่างไร
ได้นิ่ง ๆ

ต่อมาอีกปีหนึ่ง ท่านชายเล็กจึงได้เข้าพระทัยอย่างแน่นอน ท่านชายเล็กทรง
จำได้ว่า อยู่ ๆ ที่ในวังก็มีการเคลื่อนไหวคึกคักผิดปกติ หม่อมแม่เตรียมเครื่องข้าว
สำหรับตนและสำหรับท่านชายเล็ก พร้อมทั้งกระซิบบอกว่าจะได้มีการถวายพระเพลิงพระ
ศพเสด็จพ่อ เมื่อท่านชายเล็กถามว่าท่านจะไม่รอนหรือ หม่อมแม่กรองให้บอกว่าท่าน

สิ้นพระชนม์อยู่ในโลกมาหลายปีแล้ว ป่านนี้คงแทบไม่มีอะไรเหลือแล้ว ครั้นแล้ววันหนึ่ง ก็มีผู้ชายหนุ่มนำเงิน สวมเสื้อขาวพันแขนทุกข์ ที่คอเสื้อติดแผ่นสีเหลืองหมูมาที่วังหลาย คน คนเหล่านั้นมาถึงก็ตรงไปที่ห้องพระโรงไว้พระโศก ท่านชายเล็กเข้าไปในนั้นพร้อมกับหม่อมแม่ ในห้องพระโรงมีเจ้าพี่นั่งอยู่หลายองค์ และมีหม่อมแม่อื่น ๆ นั่งอยู่ควย บางคนร้องไห้ บางคนก็นั่งคุยกันอยู่เฉย ๆ แต่หม่อมแม่ของท่านชายเล็กนั้นร้องไห้มากกว่าคนอื่น จนหม่อมอื่น ๆ หันมามอง และเจ้าพี่องค์ใหญ่หันมากล่าว เจ้าพนักงานเอาผ้าขาวปูเข้ากลางห้องแล้วก็นำไปแกะเอาโกศขึ้นนอกออก แทนที่จะเห็นเสด็จพ่อท่านชายเล็กก็เห็นว่าในนั้นมีลงในสีทองคร่ำ ๆ อยู่อีกชั้นหนึ่ง เขาเชิญลงในนั้นลงมาข้างล่าง และเมื่อเปิดลงในชั้น คนหนึ่งในหมู่พนักงานก็ยกมือขึ้นถวายบังคม แล้วเอื้อมมือลงไปหยิบเอาสิ่งหนึ่งมีลักษณะและสีเหมือนมะพร้าวแห้ง ๆ มาวางไว้กลางผ้าขาว ท่านชายเล็กมาทรงทราบทีหลังว่าสิ่งนั้นคือพระเศียรเสด็จพ่อ ต่อจากนั้นส่วนอื่น ๆ ที่แห่งกรังก็ตามออกมา เจ้าพนักงานเปลื้องเครื่องสุกรมแล้ว ก็เอาผ้าขาวคลุมพระศพไว้ท่อนหนึ่ง เจ้าพี่ต่างองค์ต่างเข้าไปเอนำออบพรมลงบนสิ่งที่วางอยู่บนผ้าขาว ในที่สุดหม่อมแม่ก็สะกิดท่านชายเล็กขึ้นขวคนำออบเล็ก ๆ ให้ชวทหนึ่ง แล้วกระซิบสั่งให้เขาไปสร้งน้ำเสด็จพ่อเสียเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งความจริงเป็นทั้งครั้งแรกและครั้งสุดท้าย แต่ท่านชายเล็กก็ไม่สามารถจะปลงพระทัยเชื่อได้เลยว่า ชวทแห่ง ๆ สงกลินอับ ๆ ที่วางอยู่ต่อพระพิธีนั้น เป็นเสด็จพ่อผู้ประทานกำเนิดแก่ตน

ภายในระยะเวลาสี่ห้าวันนั้น สภาพภายในวังก็คึกคักกว่าที่ท่านชายเล็กเคยเห็นมาแต่ก่อน ผู้คนไปมาทั้งกลางวันกลางคืน คนอีกกลุ่มหนึ่งแต่งตัวสวยเสื้อกางเกงแดง มาตั้งกองอยู่ที่ศาลาข้าง ๆ คำหนักใหญ่ และเป่าปี่ตีกลองอยู่เป็นระยะ ๆ หม่อมแม่บอกว่าเขามาประโคมพระศพเสด็จพ่อ และท่านชายเล็กก็ไม่เข้าพระทัยว่า ทำไมหม่อมแม่จึงต้องร้องไห้ทุกครั้งที่มีเสียงปี่กลองดังขึ้น ท่านชายเล็กยิ่งเล็กเกินไปที่จะรู้ว่าเสียงคนตรึนั้นทำให้เกิดอารมณ์ทุกข์ก็ได้ มิใช่เกิดอารมณ์สุขแต่อย่างเดียว

ถวายพระเพลิงเสด็จพ่อเสร็จแล้ว ท่านชายเล็กก็สังเกตเห็นความผันผวนที่มีอยู่รอบ ๆ ตัว คนที่เคยอยู่ในวังเป็นจำนวนมากนั้นบัดนี้เริ่มทยอยหายหน้ากันไปทีละคน

หรือที่ละครอบครัวจนไม่มีใครเหลือ วันหนึ่งหม่อมแม่ก็เก็บข้าวของภายในเรือนที่เคยอยู่ เรือนที่ทานชายเล็กเห็นว่าที่บ้านแตกแยกเดี่ยว เมื่อทานชายเล็กถามขึ้น หม่อมแม่ก็บอกให้ฟังว่าจะอยู่ที่นี้ต่อไปไม่ได้เสียแล้ว เพราะในระหว่างที่เสด็จพอมิพระชนม์อยู่นั้น ไคทรงภูหนี้ยืมสินจากพระคลังมาใช้จ่ายเลี้ยงคนในวังรักษาพระเกียรติยศเจ้านายผู้ใหญ่ เมื่อสิ้นพระชนม์ลงก็ไม่มีใครสามารถจะไขหนี้สินนั้นได้ วังก็หลุดเป็นสิทธิ์ของพระคลัง เจ้าที่ทุกองคกจะต้องออกไปอยู่ที่อื่น ส่วนทานชายเล็กนั้นหม่อมแม่จะพาไปอยู่กับยาย

บ้านของยายทานชายเล็กเป็นบ้านไม้เก่า ๆ แบบโบราณ เขาที่ดินวัดวัดหนึ่ง ปลุกอาศัยอยู่ ยายเป็นคนแก่สูงอายุ มีเด็กผู้หญิงที่เป็นหลานต่าง ๆ อยู่ด้วยกันอีกคนหนึ่ง เมื่อทานชายเล็กหม่อมแม่มาอยู่ด้วย ที่บ้านนั้นจึงมีคนอยู่ด้วยกันเป็นสี่คน ทานชายเล็กมีบ้านหลังเก่า ๆ หลังจากนั้นเป็นที่กิน ที่นอน มีลานวัดเป็นที่วิ่งเล่น และพอโตขึ้นมาอีกสักหน่อยทานชายเล็กก็ถูกนำไปฝากตัวให้เรียนหนังสือที่โรงเรียนในวัด ทุกครั้งที่ครูเรียกชื่อว่า "หม่อมเจ้าชายเล็ก" เด็กนักเรียนทุกคนก็มักจะเหลียวมามองและหัวเราะกันคิกคัก เหมือนอย่างกับว่าทานชายเล็กเป็นของแปลกประหลาดที่หลุดเข้าไปอยู่ในโรงเรียน และก็เป็นเพราะเหตุที่ครูเรียกว่า "หม่อมเจ้าชายเล็ก" นั้นเอง หนทางที่ทานชายเล็กจะคบเด็กนักเรียนอื่น ๆ โดยสนิทสนมก็กำแพงมากันกว้างไว้ กำแพงนั้นก็คือความเป็นเจ้าที่คอยห้ามเพื่อนนักเรียนมิให้สนิทสนมกับทานชายเล็กได้เท่ากับคนธรรมดาด้วยกัน เพราะเมื่อครูไชรราชาศัพท์พบกับทานชายเล็กทุกครั้งก็พูดด้วย เด็กอื่น ๆ ก็พากันกระดากปากรูที่จะพูดจาวัยอย่างไรถูก ทานชายเล็กจึงถูกกั้นไว้เป็นของแปลกประหลาด สำหรับสะกิดให้กัณฐ์ สำหรับที่ตนออกห่างตลอดเวลาที่อยู่ที่โรงเรียน

พอมายู่ที่บ้านยายไคสักปีเศษ ทานชายเล็กก็เห็นมีผู้ชายคนหนึ่งอายุรุ่นราวคราวเดียวกับหม่อมแม่ไปมาหาสู่ที่บ้านเสมอ หม่อมแม่จะยิ้มหรือหัวเราะทุกครั้งที่ชายคนนั้นมาหาและบางทีก็นั่งคุยกันอยู่ไคนาน ๆ หม่อมแม่บอกว่าชายคนนั้นเป็นพี่น้องกันมีศักดิ์เป็นที่ของหม่อมแม่ และสอนให้ทานชายเล็กเรียกชายคนนั้นว่าลุง ทุกครั้งที่ลุงมาที่บ้านก็มักจะมีของติดมือมาฝากหม่อมแม่ และมีของนมมาฝากทานชายเล็กเสมอไป จนทานชายเล็กคุ้นเคยกับลุง และคอยให้ลุงมาที่บ้าน เพราะเห็นว่าหม่อมแม่มีความสุขขึ้นบ้าน

ขึ้นเมื่อลุงมาหา แต่อาการของหม่อมแม่มานั้นเริ่มจะเปลี่ยนแปลงไปจนท่านชายเล็กสังเกตเห็นได้ บางวันหม่อมแม่มักนั่งเหม่อไปข้างหน้า แล้วถอนใจใหญ่หลายครั้ง บางครั้งหม่อมแม่มักร้องไห้อยู่คนเดียว ถึงท่านชายเล็กจะพยายามซักถามอย่างไรก็ไม่บอก วันหนึ่งลุงมาหาหม่อมแม่มที่บ้านนั่งพูดคุยกันอยู่นานที่เรือน ท่านชายเล็กเห็นหม่อมแม่มุ่ยไปร้องไห้ไป และลุงพยายามพูดจาปลอบโยนทัดทานอย่างไรก็ไม่สำเร็จ ในที่สุดลุงก็ลุกขึ้นลาจะลงจากเรือนไป เมื่อท่านชายเล็กลงไปส่งลุงที่หัวบันได ลุงก็รวบตัวท่านชายเล็กไปกอดไว้ แล้วกระซิบสั่งว่าขอให้อยู่ดี ๆ ทำองค์ให้ดี ๆ ต่อไปจะได้เป็นที่พึ่งของหม่อมแม่ เพราะลุงไปคราวนี้แล้วจะไม่กลับมาอีก

คืนวันนั้น หม่อมแม่ให้ท่านชายเล็กไปบรรทมก่อนแต่คนยังจุดตะเกียงนั่งอยู่นอกมุ้ง ท่านชายเล็กยังบรรทมไม่หลับบรรทมล้มเนตรดูเพดานมุ้ง ได้ยินเสียงหม่อมแม่มั่งร้องไห้อยู่คนเดียว เหมือนกับว่ามีความทุกข์อันหนักกดคั้นอยู่ในหัวใจ ท่านชายเล็กนอนนิ่ง ๆ นึกสงสารหม่อมแม่แต่ก็ไม่รู้ที่จะออกไปปลอบโยนหรือช่วยเหลืออย่างไรได้ เพราะเท่าที่สังเกตเห็นมา ทุกครั้งที่หม่อมแม่มีอารมณ์ทุกข์และร้องไห้ ยิ่งเห็นท่านชายเล็กเข้าไปหา หม่อมแม่มักดูเหมือนจะทุกข์หนักขึ้นอีก และร้องไห้มากขึ้นอีก อึกสักครู่หนึ่งก็ได้ยินเสียงยายเข้ามาในห้อง เสียงพูดคุยกันพิมพ์พ้ำเสียงหม่อมแม่ร้องไห้ดังขึ้นอีกนิดหนึ่ง แล้วก็มีเสียง ยายพูดขึ้นว่า

"แม่มักไม่เห็นมันจะมีเรื่องอะไร ถ้าเจ้ารักบุญสม เขาจริงก็รับปากตกลงกับเขาเสีย อยู่กันเป็นสามีเมียกัน ไม่เห็นใครจะว่าอะไรได้"

ท่านชายเล็กเริ่มฟังคำพูดนอกมุ้งด้วยความสนพระทัยยิ่งกว่าเก่า เพราะบุญสมนั้นเป็นชื่อของลุง และครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ท่านชายเล็กทราบวาทหม่อมแม่มักกับลุงบุญสม เสียงหม่อมแม่ตอบแกมสะอื้นว่า

"ไม่ได้หรอกแม่.....ฉันทำไม่ได้.....ฉันทำไม่ลงจริง ๆ ซาคินนี้ทั้งชาติฉันจะอยู่เลี้ยงลูกฉันไปอย่างนี้ ไม่มีวันจะมีตัวใหม่ได้อีก"

"แม่ไม่เข้าใจเลย" เสียงยายพูด "ถ้าเจ้าได้กับบุญสมเสีย เขาจะได้เป็นที่พึ่งที่อุปการะ ช่วยดูแลเลี้ยงลูกเจ้าก็จะสบายขึ้นมีกินมีใช้ ถ้าเจ้าไม่รักเขาแม่ไม่พูดหรอก"

แต่ฉันเจ้าก็บอกแม่เองว่าเจ้ารักเขา"

"ตั้งแต่นั้นเกิดมาเป็นตัวก้มไม่เคยรักใคร่มากเท่านี้" หม่อมแม่ตอบ "แต่นักต้องตัดใจบอกเลิกไม่ให้เขาไปมาหาสู่อีกต่อไป ถ้าฉันตัวเปล่าไม่มีลูกก็คงไม่เป็นไร หรือถึงฉันจะมีลูกธรรมดาฉันก็คงจะรับปากเขาได้..... แต่ฉันมีลูก.....และมีลูกเป็นเจ้า...ฉันก็ต้องการครองตัวไว้ ลูกโตขึ้นจะได้ไม่อับอายขายหน้าแม่ อย่าลืมนะลูกฉันเป็นเจ้า" แล้วหม่อมแม่ก็เริ่มร้องไห้ต่อไปอีก โดยที่ยายมิได้พูดจาว่าอะไร ใจแต่นิ่งถอนใจใหญ่

ท่านชายเล็กบรรทมหลับเนตรอยู่หนึ่ง ๆ ไม่กล้ากระดิกองค์เคลื่อนไหว เพราะเกรงว่าหม่อมแม่จะรู้ว่ายังไม่หลับ นำเนตรไหลลงมาเปียกที่ปรางทั้งสองข้าง ครึ่งนี้เป็นครั้งแรกที่ท่านชายเล็กทรงทราบว่าหม่อมแม่รักตนเพียงใด รักมากพอที่จะเสียสละความสุขในชีวิต หรือเสียสละชีวิตทั้งอันเพื่อท่านชายเล็กผู้เป็นบุตร ท่านชายเล็กเริ่มมีความรู้สึกว่าตนนั้นเป็นอุปสรรคต่อความสุขของคนที่คุณรัก คนนั้นคือหม่อมแม่ ซึ่งท่านชายเล็กมีอยู่เพียงคนเดียวในโลก ท่านชายเล็กทรงทราบว่าองค์เองเป็นแต่เพียงเด็กคนหนึ่งแต่ฐานันดรของหม่อมเจ้าที่คำอยู่ ที่ครองง่าอยู่ตั้งแต่เกิดมาเป็นตัวนั้นผู้เป็นงามที่มานำสะพรั่งตัวเป็นหนักหนา เป็นสิ่งที่คอยกั้นกลางไม่ให้เข้าถึงตัวเด็กนักเรียนรุ่นเดียวกันที่โรงเรียน บัดนี้ก็กลายเป็นอุปสรรคนี้มิให้หม่อมแม่ที่ท่านชายเล็กรักมากกว่าใคร ๆ นั้นได้รับความสุขในชีวิต ฐานันดรที่นับคนธรรมดาอันตามความรู้สึกของท่านชายเล็กกำลังเริ่มจะกลายเป็นผลติดตัวถึงยังจะเป็นแผลเล็ก ๆ ก็มีที่ท้าวว่าอาจจุกดรามต่อไป ถึงกับให้พิการได้ในที่สุด

ตั้งแต่วันนั้นมากไม่มีใครพูดถึงลูกบุญสมอีกเลยในบ้านนั้น ลูกบุญสมเองก็ไม่ได้กล้ากราบมาอีกจริงตามคำพูดที่พูดไว้ก่อนที่จะจากไป หม่อมแม่ไม่ร้องไห้ให้ท่านชายเล็กเห็นอีกต่อไป แต่ท่านชายเล็กก็ทรงทราบได้จากใบหน้าของหม่อมแม่ว่า หม่อมแม่ทอดอาลัยในชีวิต หม่อมแม่ไม่เคยสนใจต่อร่างกายของตนเหมือนแต่ก่อน น้อยครั้งที่หม่อมแม่จะยิ้มหรือหัวเราะ ถึงจะมียิ้มกับท่านชายเล็กบ้างเป็นครั้งเป็นคราว รอยยิ้มบนใบหน้านั้นก็เห็นแต่เพียงสิ่งเคลือบแฝงความทุกข์ระทม ความหมกหมองที่ฝังอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ หม่อมแม่และยายช่วยกันทำขนม และให้เด็กผู้หญิงหลานของยายเป็นผู้ออกเงินขาย ทำอย่างนั้น

มาเป็นเวลานาน ต่อมาหม่อมแม่ก็ซบเซา และล้มเจ็บลง ทำการงานไม่ค่อยได้เหมือน
ก่อน ในที่สุดก็ต้องนอนแช่อยู่กับที่ที่ไม่สามารถจะลุกไปไหนได้ ยายของท่านชายเล็กซึ่ง
ชรามากแล้วก็ต้องทำงานเพิ่มขึ้นอีก คือต้องทำทั้งขนมที่ขายเป็นอาชีพ และทั้งพยายาม
ลูกสาวที่ป่วย แต่ปัญหาเรื่องการครองชีพมาเกิดขึ้นในชั้นรุนแรงก็ต่อเมื่อเด็กผู้หญิงที่เป็น
หลานของยายหนีจากบ้านไปเสียเฉย ๆ ในวันหนึ่งเที่ยวตามหาเท่าไรก็ไม่พบ และจน
หลายวันแล้วก็ยังไม่กลับมา

"แล้วนี่จะทำอย่างไรกันต่อไป" ยายนั่งกอดเข้าปรารภขึ้นวันหนึ่งข้าง ๆ ที่นอน
ของหม่อมแม่ที่ท่านชายเล็กนั่งอยู่ด้วย

"เมื่อนิ่งแหวนมันอยู่กับใครมันช่วยเดินขายขนม" ยายพูดต่อไป "แต่มันก็ไปเสีย
แล้วทำขนมจะได้ใครออกขาย แม่ต้องทำเองเดินขายเอง แก่แล้วจะเอากำลึงวังชาติ
ไหนมา ไม่ทำก็ไม่ได้จะพากันอดตายทั้งบ้าน"

หม่อมแม่เบือนหน้าหนีจากยายโดยเร็ว เอาหน้าซบกับหมอนอีกข้างหนึ่ง แล้ว
ก็นอนสะอึกสะอื้นร้องไห้ เสียงยายพูดปลอบว่า

"อย่าทุกข์ร้อนไปเลยลูก รัฐบาลชาติให้หายก็เสียเงิน จะใคร่ช่วยแม่ทำมาหา
กิน" แล้วยายก็ถอนใจใหญ่ หอบร่างที่โค้งแล้วด้วยความชราออกไปนั่งทำขนมอยู่ที่นอก
ห้อง

ยายออกไปแล้วหม่อมแม่ก็ยังนั่งนอนร้องไห้อยู่นิ่ง ๆ ไม่มีกำลังกายกำลังใจที่
จะกระดิกกระเดี้ยทำอะไรได้ ท่านชายเล็กกระดกองค์เขาไปซัดหม่อมแม่บนที่นอน แล้ว
รับสั่งเบา ๆ ว่า

"แม่จ๋าแม่ นิ่งเสียเถิด แม่ไม่ต้องทุกข์ร้อนอะไรหรอก ชายโตแล้ว ชายจะออก
เดินขายขนมให้ยายเอง"

หม่อมแม่สะอึกสุดตัว เหมือนกับมีอะไรมากระทบอย่างแรง ยกแขนที่ลีบเพราะ
ความไข้มาค้ำองค์ท่านชายเล็ก เขาไปกอดไว้แน่นพลางสะอึกสะอื้นให้แล้วพูดด้วยเสียงสั่น
เครือว่า

"ท่านชายหนุ่มหัวของแม่.....อย่าพูดอย่างนั้น ใจแม่จะขาดตายเสียก่อน ลูกเป็นเจ้า.....จะออกไปเดินขายขนมอย่างลูกคนธรรมดาเขาไม่ได้ แม่ยอมอดตายดีกว่าจะให้ท่านชายไปทำเช่นนั้น อย่าทำเป็นอันขาด.....ทำไม่ได้" แล้วหอมแม่ก็กอดองค์ท่านชายเล็กไว้แน่น ร้องไห้สะอึกสะอื้นประจักษ์ว่าหัวใจจะขาดลงไปจริง ๆ

นับตั้งแต่วันนั้นมา ท่านชายเล็กก็ไต่เต้านั่งดูหอมแม่คอยเจ็บช้ำพอมลงไปทุกวัน และนั่งดูความยากจนขาดแคลนที่คับคานเข้ามาสู่ครอบครัว หอมแม่ของชายของที่ยังมีติดตัวอยู่บ้างที่ละชิ้น เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายยั้งชีพไปวันหนึ่ง ๆ ท่านชายเล็กอยากจะช่วยบรรเทาความทุกข์ของหอมแม่ และของยาย ค่ายิวที่ทุบเทก่าลงกายทั้งหมดที่มีอยู่ ให้เป็นประโยชน์แก่คนทั้งสอง แต่ก็ไม่สามารถจะทำได้ เพราะหอมแม่ไม่ยอมลืมนวลูกเป็นเจ้า ฉะนั้นงานอย่างใดที่เป็นงานหนักต้องแบกหามที่ท่านชายเล็กพอจะทำได้ เพราะขณะนั้นพระชนม์ได้สิบสองแล้ว หอมแม่ห้ามปรามเค็ดขาดไม่ยอมให้ทำเลย ความเป็นเจ้ากลายเป็นเครื่องพันธนาการให้ท่านชายเล็กนั่งมองความทุกข์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และมีอยู่รอบตัว โดยไม่สามารถที่จะยื่นมือเข้าไปขจัดความทุกข์นั้นแต่อย่างใดได้ และเพราะเหตุว่าท่านชายเล็กรู้อาการถูกพันธนาการหรือเป็นคนพิการด้วยชาติกำเนิด ท่านชายเล็กก็ยิ่งรู้สึกถึงความทุกข์นั้นท่วมท้นเป็นทวีคูณ บางครั้งท่านชายเล็กต้องสะดุ้งตื่นแตกกลางดึกเสโทท่วมองค์ เหมือนกับตื่นจากฝันร้าย นอนนึกถึงความยากลำบากต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ข้างหน้าเหมือนกำแพงหินมา ไม่มีหนทางที่จะก้าวข้ามไปได้ และพอได้ยินเสียงหอมแม่ไอหรือครางเบา ๆ จากที่นอนที่ป่วยอยู่ ท่านชายเล็กก็ไต่แกทรงกันแสงอยู่องค์เดียว พยายามกลืนอาการสะอื้นเพราะกลัวหอมแม่จะไต่ยิน

อาการไอของหอมแม่ไม่มีวันจะหายได้ เพราะความทุกข์ความจนนั้นเป็นของแสดงแก่โรค ยิ่งนานวันเข้าอาการก็ยิ่งทรุดลง หอมแม่ยอมจนเหลือแต่โครงกระดูก ทุบหนึ่งกำพร้าว ทุกครั้งที่เห็นท่านชายหอมแม่ก็ไต่แกทรงให้ หอมแม่ไม่ได้รับการรักษาแต่อย่างใดเพราะไม่มีหนทางที่จะรับหอมมารักษาได้ ยาที่ยายหามาให้กลวงแต่เป็นยากลางบ้าน มิได้ช่วยโรคอันหนักนั้นให้ทุเลาลง ท่านชายเล็กมองอาการของหอมแม่ที่ทรุดลงเรื่อย ๆ แล้ว ความหวังความอาลัยในชีวิตก็ลดลงไปเรื่อย ๆ ตามชีวิตของหอมแม่

ที่ดูเหมือนจะหมดจากร่างไปทุกวัน แต่วันหนึ่งลุงบุญสมก็ผลหน้ามาเยี่ยมโดยมิได้มีใคร
 นึกฝัน ลุงบุญสมไปค้าขายที่บ้านนอกเสียนาน พอกลับมาจะนึกสังหรณ์ในใจอย่างไร ไม่มี
 ใครทราบได้ แต่ลุงบุญสมก็มาถึงกรุงเทพฯ ก็แวะมาเยี่ยมหม่อมแม่ เมื่อเห็นอาการ
 หม่อมแม่หนักทรอแระ ลุงบุญสมก็มาเยี่ยมทุกวันและไปรับหม่อมมารักษา แต่ก็สายไปเสียแล้ว
 คำพูดของหม่อมว่า "ถ้าไปรับมาเสียก่อนหน้านั้นสักสี่ห้าเดือนก็พอจะแก้ไขได้ แต่เดี๋ยวนี้
 ทำอะไรไม่ได้เสียแล้ว ทำให้ท่านชายเล็กต้องสะอื้นอยู่ภายใน เพราะรู้อยู่ที่ว่าหากมิ
 ได้เกิดมาเป็นเจ้าก็อาจช่วยยายทำการงาน พอมีเงินไปรับหม่อมมารักษาหม่อมแม่ได้ทัน
 ซากำเนิดของท่านชายเล็กนั่นเอง เป็นอุปสรรคกันทาง มิให้ท่านชายเล็กช่วยชีวิตหม่อม
 แม่ผู้ให้กำเนิดนั้นได้ อีกสามสี่วันต่อมาหม่อมแม่ก็ตาย แต่ก่อนที่จะตายขณะที่กำลังหอบ
 อยู่ หม่อมแม่ก็ยังอุทิศสัพพัญญูให้กับลุงบุญสมว่า

"พี่สม.....พี่สม.....ฉันฝากท่านชายควย ยังเด็กนิก.....แม่ก็แก่เต็มที
 แล้ว.....ช่วยดูให้คีนึกว่าเห็นแกฉันเกิด ฉัน....."

หม่อมแม่พุดยังไม่ทันจะจบประโยคก็สิ้นใจไปเสียก่อน ทิ้งท่านชายเล็กให้หนึ่ง
 กันแสงอยู่องค์เดียว พร้อมกับความรู้สึกว่าไม่มีอะไรเหลืออีกแล้วในโลกนี้

ด้วยความอุปการะของคุณลุงบุญสม ศพหม่อมแม่ก็ไต่เตาเสร็จสิ้นไป และท่าน
 ชายเล็กก็ได้มีหนทางที่จะเรียนหนังสือต่อไปอีกสี่ปี พอตียายตายลงอีกคน ลุงบุญสมก็รับ
 ท่านชายเล็กซึ่งหนุ่มแล้วและดูแลกินอายุไปอยู่ที่บ้าน แล้วจึงฝากฝังท่านชายเล็กกับเพื่อน
 ฝูง ให้ท่านชายเล็กเข้ารับราชการในตำแหน่งเสมียน เงินเดือน 15 บาท ซึ่งท่านชาย
 เล็กเห็นว่ามากมายใช้ไม่หมด หักเป็นค่าข้าวแกงลุงบุญสมเสียเดือนละ 8 บาท เพราะ
 ลุงบุญสมเองก็ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ มิได้ร่ำรวยอะไรนัก เมื่อก่อนที่จะเข้ารับราชการ
 ท่านชายเล็กเคยปรารภว่าอยากจะอยู่ช่วยลุงบุญสมค้าขายอีกแรงหนึ่ง แต่ลุงบุญสมก็มี
 ความคิดเช่นเดียวกับหม่อมแม่ ตอบท่านชายเล็กว่า

"ไม่ได้หรอกกระหม่อม ท่านชายเป็นเจ้าเป็นนายมาวิ่งค้าขายอย่างกระหม่อม
 ก็เสียพระเกียรติยศ คนมันจะดูถูกได้ แล้วกระหม่อมก็จะพลอยอัปรีชัญไรไปด้วย
 ท่านอย่าทรงทำอื่นเลย เข้ารับราชการเป็นดีที่สุด ต่อไปจะได้เป็นใหญ่เป็นโตสมกับที่

เกิดมาเป็นเจ้านาย กระทบมือจะได้ฟังเมื่อแก่"

เหตุผลที่ลุงบุญสมให้กับท่านชายเล็กเป็นเหตุผลที่ท่านชายเล็กเคยได้ยินมาแล้วหลายครั้งหลายหนจากปากของหม่อมแม่ ไ้ฟังมาแล้วจนคิดเป็นนิสัย ถือว่าเป็นเหตุผลที่พอเพียงสำหรับข้อห้ามต่าง ๆ ในชีวิตเมื่อเกิดมาเป็นเจ้าแล้ว แต่ครั้งจะกระทำตนอย่างเจ้านายของผู้อื่น ๆ ที่ท่านชายเล็กได้เห็น ท่านชายเล็กก็ไม่มีทรัพย์สินสมบัติมากพอที่จะทำได้ เป็นอันว่าในชีวิตนี้ท่านชายเล็กจะทำอะไรก็เกือบไม่ได้เลย ชีวิตจะต้องตั้งอยู่ในกรอบที่คงไว้ด้วยความเชื่อถือของคนอื่น ความรู้สึกของคนอื่น ความเชื่อถือ ความปรารถนา ความรู้สึกของท่านชายเล็กเอง ไม่สามารถจะทำลายกรอบนั้นลงได้

ท่านชายเล็กได้ประสบกับความรักเป็นครั้งแรก และครั้งเดียวในชีวิตเมื่อชั้นษาได้ยี่สิบเศษ ทุกวันที่ท่านชายเล็กเสด็จไปทรงงานที่กระทรวง ท่านชายเล็กจะต้องดำเนินควยพระบาทจากหมู่บ้านย่านแพร่งภูธร และเมื่อตอนเย็นจะกลับบ้านก็ต้องทรงท่าเช่นเดียวกัน ที่ห้องแถวห้องหนึ่งใกล้ ๆ แพร่งภูธรนั้นมีร้านขายหมาก พลุ บุหรี่ และของชำเล็ก ๆ น้อย ๆ และที่ร้านนั้นมีหญิงสาวหน้าตาหมกจกคนหนึ่งนั่งคอยขายของอยู่เป็นประจำ เมื่อท่านชายเล็กมานั้นครั้งใด ก็ต้องชำเลืองมองดูหญิงสาวนั้นทุกครั้งไป ตามวิสัยคนหนุ่ม ซึ่งมักจะมองหญิงสาวผู้มีหน้าตาหมกจกนั้นไม่ได้ แต่แรกเริ่มที่เคี้ยวท่านชายเล็กก็มีใครสนพระทัยเท่าไรนัก ไ้แต่มองดูอย่างธรรมดา แคนานเข้าการที่จะต้องผานร้านและมองหน้าหญิงสาวผู้นั้น ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ถ้าวันไหนไม่ได้ทำก็เหมือนจะขาดหายไป และหน้าของหญิงสาวผู้นั้นก็ตกอยู่ในความทรงจำ ทำให้ท่านชายต้องเก็บเอามาคิดถึงอยู่บ่อย ๆ และบางครั้งในความฝันของคนหนุ่ม หญิงสาวคนนั้นก็เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ความฝันนั้นสิ้นสุดลง นานออกไปอีกหญิงสาวนั้นก็เริ่มมองตอบทุกครั้งที่ท่านชายเล็กผานร้านตาต่อตากี้จะตองสบกัน และภายในเวลาไม่นานนักตาสองคู่มองดูกันนั้นก็เริ่มมีความหมาย วันหนึ่งท่านชายเล็กรวบรวมความกล้าหาญทั้งหมดที่มีอยู่ได้แล้ว ก็แวะเข้าไปซื้อบุหรี่ที่ร้าน เมื่อซื้อบุหรี่ได้แล้วท่านชายเล็กก็หาใจกลับไปทันทีไม่ ยังคงประทับต่อไป ชวนหญิงสาวผู้นั้นคุยเรื่องดินฟ้าอากาศ ซึ่งหญิงสาวผู้นั้นก็ไม่ปฏิเสธและดูเหมือนจะยินดีที่ท่านชายเล็กได้แวะเข้ามาที่ร้านจริง ๆ หลังจากที่ไ้มองกัน

อยู่เป็นเวลาช้านาน จากกฎที่โคพบปะพูดคุยกันในวันนั้น ท่านชายเล็กก็ทรงทราบว่าหญิงสาวคนนั้นชื่อฉวีล เป็นบุตรเจ้าของร้านซึ่งยังมีชีวิตอยู่ทั้งสองคน และเมื่อฉวีลตามท่านชายเล็กบ้าง ท่านชายเล็กก็บอกว่าชื่อ "เล็ก" หาได้บอกค่วยไม่ว่าเป็นเจ้า

ความคุ้นเคยสนิทสนมเป็นไปโดยรวดเร็ว นายรอกและนางผาดผู้เป็นบิดามารดาของฉวีล ตอนรับท่านชายเล็กเป็นอย่างดี อนุญาตให้ไปมาหาสู่ลูกสาวได้ทุกโอกาส ทุกคนไม่มีใครรู้ว่าท่านชายเล็กเป็นเจ้า รู้แต่ว่าชื่อเล็กรับราชการเป็นเสมียน ซึ่งทุกคนพอใจและเห็นว่าเพียงพอ ครั้นนี้เป็นครั้งแรกที่ท่านชายเล็กได้สนิทสนมเป็นกันเองกับเพื่อนมนุษย์ ตกบ้ายเมื่อท่านชายเล็กไปถึงร้าน หากเป็นเวลาที่นายรอกอยู่บ้าน นายรอกก็จะชวนท่านชายเล็กไปร่วมวงสุราและร่วมวงข้าว มีนางผาดภรรยาและฉวีลบุตรสาวคอยปฏิบัติ คำพูดของนายรอกที่คุยอย่างกันเองกระทบใจท่านชายเล็กเหมือนกับน้ำฝนตกตอกลงที่แห้งผากแตกกระแหง เพราะนายรอกมิได้ใช้ราชาศัพท์ ซึ่งถึงจะใช้ถุกตอกก็ฟังนาราว่าคาญอยู่แล้ว แต่ถ้ายิ่งใช้ไม่ถูกก็ยิ่งนาราว่าคาญและแสบหูขึ้นไปอีก นายรอกพูดจាកวดยภาษา ๗ ๆ ที่ไม่สละสลวยแต่กินความลึกซึ้งเพราะคำพูดที่ออกมาจากหัวใจโดยมิได้ปรุงแต่งนั้น ถ้าจะเปรียบกับคำพูดที่ผู้พูดท่องระมีกระวังคอยเลือกเฟ้นคำแล้ว ก็เปรียบเสมือนเพชรแท้และเพชรเทียม นายรอกเรียกท่านชายเล็กว่าเล็กเฉย ๆ เพราะไม่รู้ว่าท่านชายเล็กเป็นใคร เห็นหน้ากันตอนบายนายรอกก็มักจะร้องเรียกว่า

"อ้าว เล็กมาพอดีที่เคียวนั่งลงคุยกันกลมเขี ตามสบายเถิด อย่าถือเขาถือเราเลย เออ" นายรอกยื่นถ้วยเหล้าให้ "กินนี้เสียหน่อยพอรอน ๆ ทอง เฮย ไม่เป็นไร ทรอกนำเราไม่ได้กินเอาเมามายกัน จะเป็นไรไป กินพอกินข้าวได้เท่านั้น" นายรอกส่งชามมะม่วงคิบปอกแล้วมาวางตรงหน้า แล้วพูดต่อไปว่า "เอามะม่วงล้างปากเสียค่วยเมื่อหนู วันนี้มีอะไรกินบ้าง เล็กเขาจะมากินข้าวค่วย" แล้วก็จะมีเสียงนางผาดตะโกนตอบมาสลับกับเสียงค่าน้ำพริกว่า

"แกงปลาไหล เนื้อมัดขิง น้ำพริกผักต้ม อีกประเดี้ยวก็เสร็จ พอเล็กอย่าเพิ่งไปไหนเสีย ฉันท้าไว้เผื่อเป็นกอง"

อีกสักครู่กลิ่นผัก กลิ่นแกง กลิ่นหม้อข้าวกำลังสุกควันขึ้นพลุ้ง ๆ ก็จะไม่ไชยจากในครัวมาแต่จะจุมกคนที่อยู่ข้างนอก ทำให้ท่านชายเล็กของกลิ่นเซพะ เพราะบรรยากาศอันกลมเกลียว มีแต่ความรักในระหว่างครอบครัว ใบหน้าที่เข้มขึ้นแจ่มใส ถ้อยคำที่พูดออกมาด้วยความรักและเจตนาดี ทุกอย่างนี้ช่วยทำให้ชีวิตภายในครอบครัวนายรอดกลายเป็นแดนสวรรค์และอาหารที่นางผาดภรรยา นายรอดยกออกมาตั้งเป็นอาหารทิพย์ ตามปกติ นายรอดและครอบครัวร่วมวงกินข้าวด้วยกันเสมอ และบางวันก็มีท่านชายเล็กเข้าร่วมวงด้วย นายรอดและนางผาดพอจะจับอาการกิริยาของหนุ่มสาวทั้งสองคนนี้ได้ว่า มีความรู้สึกและมีเจตนาอย่างไรต่อกัน แต่ นายรอดและนางผาดก็มีไค่นี้กรังเกียจห้ามปราม เพราะกิริยามารยาทของท่านชายเล็กที่ถูกฝึกมาจนสงบเสงี่ยมเรียบร้อยนั้น ทำให้ท่านชายเล็กเป็นที่พอใจผู้ใหญ่มากกว่าชายหนุ่มอื่น ๆ ที่เคยมาติดถวิล

"พ่อเล็กนี่แปลก" นางผาดปรารภขึ้นวันหนึ่งขณะที่นั่งคุยกันอยู่พร้อมหน้า "ฉันดู ๆ ไปเห็นมีราศีติดกับเด็กอื่นที่เคยเห็นมา จะมาขาวเป็นน้ำเป็นนวลก็ไม่ไช่ จะเป็นด้วยอะไรฉันก็ไม่ออก"

ท่านชายเล็กตกพระทัยเมื่อไค่ยินนางผาดพูด เกรงไปว่าเรื่องที่คุยกันนั้นจะชักนำไปถึงเรื่องชาติกำเนิด ซึ่งท่านชายเล็กก็มีไค่คิดว่าจะปิดบังหรือบอกความเท็จ ซึ่งแต่เมื่อไม่มีใครถามก็เห็นควรจะระงับเรื่องไว้ก่อน แต่ นายรอดก็ตอบแทนให้เสร็จว่า

"ไค่กเขาดีนะ แม่ฮั้น ไม้เป็นพาดเกเรก็มีราศีด้วยกันทุกคนแหละ คนหนุ่ม ๆ ถำรักษาตัวให้ไค่ก็เป็นอย่างนั้น"

ความสนิทสนมไค่ลชิดที่มีอยู่ต่อกัน ทำให้ท่านชายเล็กกล่าวพูดกับถวิลตรง ๆ ในคืนวันหนึ่งขณะที่นั่งคุยกันสองต่อสองหนารานว่า "ถวิล เธอรู้หรือเปล่าวาพริกเธอเพียงไร ?"

ถวิลเอียงอายแล้วตอบเบา ๆ ว่า "เพราะฐานะซีถวิลจึงไค่มานั่งคุยอยู่ด้วยจนปานนี้"

คำตอบของถวิลทำให้ความสุขของท่านชายเล็ก ที่มีมากอยู่แล้ว เปี่ยมเต็มแทบจะล้นหัวใจ เอื้อมัทธไปจับมือถวิลแล้วรับสั่งด้วยเสียงสั้น ๆ ตะกุกตะกักว่า

"แล้วถวิลรักพี่บางไหม ?"

"ไม่รู้ไม่ชี้ถามอะไรก็ไม่รู้" ถวิลงอนความประสาหญิงสาว แต่คำตอบนั้นก็มิใช่ คำตอบปฏิเสธและถวิลก็มีได้ห่มมือไปจากหัตถ์ที่กุมอยู่ ท่านชายเล็กจึงถือคำตอบนั้นเป็น คำตอบสารภาพรัก นึกจะบอกถวิลตรง ๆ ถึงชาติกำเนิดที่ปกบังไว้ แต่อีกใจหนึ่งก็ไม่กล้า ได้แต่รับสั่งว่า

"ถวิล สมมุติว่าพี่ไม่ได้เป็น... ไม่เป็นอย่างที่ถวิลนึก... สมมุติว่าพี่เป็นอย่างอื่น ถวิลจะยังรักพี่อยู่ไหม ?"

ถวิลเหลียวมามองท่านชายเล็กอยู่ครู่หนึ่ง แล้วก็หัวเราะพุดขึ้นว่า

"พี่เล็กนี่ชอบถามอะไรแปลก ๆ พี่เล็กก็เป็นพี่เล็กอย่างที่ฉันเห็นอยู่หน้าไหนแล้ว จะเป็นอื่นไปอย่างไรได้ ถ้าพี่เล็กกลัวฉันจะรังเกียจว่ายากจนก็ไม่ต้องวิตกหรือกนในชั้น นั้นยากก็มีจนฉันไม่ถึง คนเรารักกันด้วยใจ ไม่ต้องกลัวว่าถวิลจะเปลี่ยนไปเป็นอื่น ขอ อย่างเดียวแต่ให้พี่เล็กส่งผู้ใหญ่มารู้อาตามธรรมเนียมน้อมแม่แกงไม่ขัดหรือก เพราะ แกรักพี่เล็กมากอยู่แล้วแกงไม่เรียกอะไรมากร อย่างคึกฉิวไหวสำหรับหนึ่งก็คงพอ"

คืนนั้นท่านชายเล็กเสด็จกลับบ้านองค์เดียวในยามดึก พระทัยเบิกบานพองโต ด้วยความสุขความกระหิมใจ ความสุขในชีวิตอนาคตดูเหมือนจะลอยอยู่ข้างหน้าหน้าตา เอื้อมือถึง ท่านชายเล็กเต็มไปด้วยความหวังที่จะมีคนอีกคนหนึ่งมาร่วมชีวิตร่วมทุกข์ ร่วมสุขไม่ว่าเหวอย่างแถมก่อน คนที่จะเป็นกันเองเหมือนกับคน ๆ เดียว ไม่ถือความ แตกต่างในชาติกำเนิดมาเป็นเครื่องกีดขวางอีกต่อไป กลับไปถึงเห็นลุงบุญสมนั่งจุก ตะเกียงอยู่ ท่านชายก็สารภาพเรื่องราวให้ฟังจนสิ้น และขอร้องให้ลุงบุญสมเป็นผู้ใหญ่ ไปสู่ขอถวิลตามประเพณี ลุงบุญสมนั่งตรึกตรองอยู่ครู่หนึ่งก็พุดขึ้นว่า

"ก็เหมือนกัน ท่านชายมีหม่อมเสียที่จะได้เป็นฝั่งฝ่ายมีคนคอยปฏิบัติ แต่การจะ ไปสู่ขอจะต้องหาฤกษ์ยามยามดี เอาอย่างนี้ดีกว่า พรุ่งนี้กระหม่อมจะไปลองพุกทาบทาม เขาคุกก่อน ถ้าเขาคกลงปลงใจจะได้ขอวันเดือนปีเกิดทางฝ่ายผู้หญิงเขา มาหาฤกษ์ให้ ต้องกันได้"

เมื่อไฉนลุงบุญสมพูดถึง "หม่อม" ท่านชายเล็กก็สะดุ้งพระทัยเพราะมิได้เคยทรงคิดถึงถวิลในแง่ที่เป็นหม่อมแต่นึกถึงในฐานะเป็นคนรัก เป็นเมีย เป็นคู่ชีวิต เมื่อลุงบุญสมพูดถึง "หม่อม" ทำให้ฟังคล้าย ๆ กับว่าท่านชายเล็กปรารถนาจะได้ถวิลมาเป็นบาทบริจาริกา สำหรับคอยปฏิบัติรับใช้ ซึ่งไม่ตรงต่อความรู้สึกในพระทัยท่านชายเล็กโดยแม่แต่น้อย ความวิตกกังวลก็เกิดขึ้นมาใหม่ เข้าแต่คิดว่าถ้าหากถวิลและพ่อแม่ของถวิลรู้ว่าตนเป็นเจ้าของมีความรู้สึกอย่างไร ถวิลจะนึกอย่างไรเมื่อรู้ว่าตนจะเป็น "หม่อมถวิล"

รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งท่านชายเล็กรีบออกจากบ้านแต่เช้า เพื่อจะได้แวะบอกให้ถวิลรู้ว่าผู้ใหญ่จะมาหาในวันนี้ จะได้ออกพ่อแม่ให้คอยรับรองไม่ไปไหนเสีย วันนั้นทั้งวันท่านชายเล็กนั่งทรงงานถวายพระสตีที่ห้องลอย คาคไม่ถูกว่ากาลข้างหน้าจะเป็นอย่างไร รู้แต่เพียงอย่างเดียวว่าหลังจากวันนั้นแล้ว วิถีทางแห่งชีวิตของท่านชายเล็กเอง จะต้องเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นจะคงอยู่อย่างเก่าไม่ได้ ส่วนที่จะเปลี่ยนไปทางใดเป็นเรื่องที่ท่านชายเล็กคาดฝันไม่ถึง

ตกบ่ายพอเลิกงานท่านชายเล็กก็รีบกลับบ้าน พอออกจากกระทรวงได้ ก็รีบมุ่งตรงไปยังห้องถวิล เมื่อถึงหน้าห้องท่านชายเล็กก็เห็นแปลก ที่วันนี้ถวิลไม่ได้นั่งอยู่หน้าร้านคอยต้อนรับอย่างเคย เมื่อเหลียวซ้ายแลขวาไม่เห็นใคร ท่านชายเล็กก็ถือวิสาสะเดินเข้าไปหลังห้อง นายรอกนั่งเล่นตามสบายเช่นเคย นุ่งโจงครั่งตัวหนึ่ง และมีผ้าขาวม้าพาดไหล่ ครึ่งนั่งครึ่งเอกแขนข้าง ๆ ตัว นายรอกมีชวคเเหลาและแก้ววางอยู่ตามปกติ และในปากนั้นมีบุหรี่ทองขงจวอยู่ครึ่งตัว เมื่อเห็นท่านชายเล็ก นายรอกก็สะดุ้งเหมือนกับมีอะไรมาทำให้แตกใจรีบลุกขึ้นจับชายโจงมาโจงไว้แบบผ้าโจงกระเบน และรีบหยิบผ้าขาวม้ามาเคียนพุงไว้อย่างเรียบร้อย นายรอกลงนั่งพิงพื้บ เอามือประสานไว้บนตักอย่างสงบเสงี่ยม เมื่อท่านชายเล็กเห็นอาการกิริยานายรอกก็รู้ได้ทันทีว่า ลุงบุญสมได้บอกกับครอบครัวนี้เสียแล้วว่าท่านชายเล็กคือใคร นายรอกพูดอย่างตะกุกตะกักว่า

"คุณเฒ่า... โอย ท่านเสด็จมาดังนี้"

ท่านชายเล็กหย่อนองคฺลงนั่งถึงนายรอกจะไม่เชื่อเชิญให้นั่งเป็นกันเองเหมือนแต่ก่อน ท่านชายเล็กก็จะถือวิสาสะเอาอย่างเคย

"ถวิลอยู่ไหมลุง?" ท่านชายเล็กถามขึ้น

"อยู่ครับ... อยู่พะยะค่ะ" นายรอกถูกอย่างลำบากเพราะไม่รู้อะไรจะตอบอย่างไร แลกรีบเรียกลูกสาวไหลงมาจากข้างบน ท่านชายเล็กรู้สึกถึงความสนิทสนมที่นายรอกเคยให้มันหมดไปแล้ว ไม่มีวันจะกลับมาอีก นายรอกมองท่านชายเล็กด้วยสายตาที่บอกชัดเจนว่าเห็นท่านชายเล็กเป็นคนอื่นต่างชั้นต่างฐานะ เป็นคนหนึ่งที่ละลากล่วงเข้ามาถึงใจกลางครอบครัวอันเป็นที่หวงแหนโดยไม่มีใครเชื่อเชิญ ระหว่างที่นั่งรอถวิลอยู่ ต่างคนต่างนั่งมองกันด้วยความกระตือรือร้น ไม่มีทางจะพูดจากันได้อย่างแตกอน หลังจากที่ยืนอยู่ยาวนานถวิลก็ลงมาจากข้างบน และมานั่งพับเพียบกับหน้าอยู่ทาง ๆ ฝ่ายนายรอกเมื่อเห็นลูกสาวลงมาแล้วก็รีบลุกหนีออกไปนอกห้อง บรรยากาศที่นั่นช่างเย็นชืดปราศจากชีวิตเสียนี้กระไร

ถวิลพยายามพูดราชาศัพท์กับท่านชายเล็กอย่างซัดอวยซัดคำ แต่ความพยายามเช่นนั้นและภาษาใหม่ที่เขาพูดกันนั่นเองทำให้ถวิลกลายเป็นคนอื่น มิใช่ถวิลคนเก่าที่ท่านชายรักและปรารถนาจะทะนุถนอม ท่านชายเล็กได้ฟังถวิลพูดแล้วก็หมดหวัง เพราะถวิลปฏิเสธข้อผูกพันใด ๆ ที่เคยมี เมื่อท่านชายเล็กอ้างถึงความเข้าใจที่เคยมีมาด้วยกันแต่ก่อน ถวิลก็ตอบว่าความเข้าใจนั้นเกิดจากมูลฐานที่ผิด เพราะขณะนั้นมิใคร่รู้ว่าท่านชายเล็กเป็นเจ้า ถวิลมิได้รับการอบรมมาให้เป็นเมียเจ้าเกรงจะปฏิบัติตนไม่ถูก

"ถึงฉันจะเป็นเจ้าฉันก็อยู่กินอย่างคนธรรมดา ไมใคร่รำรวยอย่างคนอื่นเขา" ท่านชายเล็กรับสั่งเพื่อให้ถวิลเห็นใจ แต่ถวิลก็ตอบว่า

"ถ้าอย่างนั้นก็ยิ่งลำบากไปใหญ่ ถ้าชาวบ้านเขารู้ว่าหม่อมฉันเป็นหม่อมของฝ่าพระบาท แต่แล้วกลับอยู่อย่างเก่าไม่มีอะไรดีขึ้น เขาก็จะพากันหัวเราะเยาะได้"

ตั้งแต่นั้นมา ท่านชายเล็กรู้สึกว่าชีวิตนั้นเที่ยวแห่งหมดความหมาย ความสุขในชีวิตนั้นเคยมารออยู่เพียงแต่จะเอื้อมมือออกไปหยิบก็จะได้ แต่แล้วอุปสรรคอันเดิมนั้นก็มาพรากเอาความสุขนั้นไป ไม่มีวันจะมาถึงได้อีก ซาคิดกำเนิดอันสูงศักดิ์คน แต่ปราศจากอุปกรณ์ใด ๆ ที่จะรักษาความผิดแผกนั้นไว้ กลายเป็นปีศาจร้ายที่คอยหลอกหลอน ครั้งหนึ่งเคยทำให้หม่อมแม่ของทุกขุทรมานจนถึงตาย ครั้งนั้นก็กลับมาอีกและดูจะเติบโตกว่า

เก๋ นากลับกว่าเก๋

ท่านชายเล็กไม่ไปมาหาสู่กับบ้านฉิวอีกต่อไป แม้แต่จะเดินไปกระทรวงก็หาทางอื่นที่ไม่ต้องผ่านห้องฉิวอยู่ วันหนึ่ง ๆ ท่านชายเล็กก็ได้แค่ไปทำงานแล้วก็กลับบ้าน รุ่งเช้าไปทำงานอีก แต่อุปสรรคก็ตามติดเข้ามาถึง เป็นเงาตามตัวที่สำคัญ ในที่ทำงานอยู่นั้นท่านชายเล็กมีหน้าที่ราชการเพียงเสมียนซึ่งนับว่าเป็นผู้น้อย ในบรรดาข้าราชการทั้งหลายในกรมกองเดียวกัน แต่ฐานันดรของท่านชายเล็กนั้นกลับสูงกว่าบรรดาเสมียนพนักงานด้วยกัน และสูงกว่าผู้บังคับบัญชาในกรมกองนั้น การติดต่อกันทั้งหลายจึงเป็นไปอย่างประดักประเดิด ท่านชายเล็กจะหาเพื่อนสนิทในหมู่เสมียนพนักงานด้วยกันแม่แต่คนเดียวกันหาไม่ได้ ฝ่ายผู้บังคับบัญชานั้น เมื่อรู้ว่าท่านชายเล็กเป็นเจ้าก็ปล่อยให้ทำงานไปตามเรื่อง ไม่คอยดูแลสั่งเสียหรือเรียกไปใช้สอย ส่วนความสัมพันธ์ทางส่วนตัวนั้นแล้ว ท่านชายเล็กก็ไม่มีทางเข้าไปสนิทสนมแสดงอหิยาศัยไมตรีกับผู้บังคับบัญชา บางครั้งเมื่อผู้บังคับบัญชามีงานส่วนตัวที่บ้าน จะเป็นงานรื่นเริงหรืองานศพพุดการ์หรือดูกเมียก็ตาม เสมียนพนักงานก็จะไปช่วยงาน หรือไปประจบประแจงหาความดีทำตัวให้นายรัก แต่ท่านชายเล็กก็ไม่เคยไปกับเขาสักครั้งเดียว ทั้งนี้ จะเรียกว่าซัดตียมานะก็มีใช่ แต่เห็นจะเป็นเพราะท่านชายเล็กเข้าพระทัยคิดว่า ถึงจะไปก็คงจะไร้ประโยชน์ เพราะเมื่อไปถึงก็จะถูกเชิญให้ไปนั่งในที่อันมีเกียรติกลายเป็นเจ้านายเสร็จ และเสมียนพนักงานรุ่นเดียวกันที่ไปช่วยงานนั้นเองจะต้องมาตั้ง น้ำร้อน น้ำชา หมากพลู บุหรี่ ทำให้ลำบากใจและประดักประเดิดยิ่งขึ้นไปอีก ผลของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือท่านชายเล็กถูกปล่อยให้ปละละเลยไว้แต่ผู้เดียวในจำนวนคนเป็นอันมาก นานเข้าก็จะกลายเป็นบุคคลที่ถูกลืมถึงแม้ว่าจะเห็นหน้ากันอยู่ทุกวันก็ไม่มีใครเอาใจใส่ ไม่มีใครสนใจ ทุกคนมองดูท่านชายเล็กแล้วก็เห็นเช่นเดียวกับเครื่องประดับสำนักงานชิ้นหนึ่ง เช่น โต๊ะเก้าอี้หรือแฟ้มเก๋ ๆ เมื่อคนอื่นที่เข้าทำงานพร้อมกันได้เลื่อนชั้น เลื่อนเงินเดือนก้าวหน้าออกไปไกล ท่านชายเล็กก็ยังคงเป็นท่านชายเล็ก ทำงานหน้าที่เก๋ เงินเดือนสูงกว่าเก๋ไม่กี่มากน้อย

ท่านชายเล็ก จมอยู่ในระหว่างโต๊ะเก๋ ๆ กระจกเก๋ ๆ ขวดหมึกที่น้ำหนักแห่งไปนานแล้ว และปกเกล้าที่สนิมขึ้นจนใช้การไม่ได้ขลุ่ยลิบกว่าปี คนที่เคยเห็นกันอยู่นั้นก็

รุดหน้าไปในตำแหน่งและฐานะจนเกือบหมด ยังคงเหลือแค่ท่านชายเล็กนั่งอยู่ ณ ที่เก่า
 ไม่มีใครมารบกวน เวลาสิบกว่าปีนั้นดูนานหนักหนา ตามความรู้สึกของท่านชายเล็กนั้นดู
 เหมือนจะราว ๆ กึ่งศตวรรษ และพอท่านชายเล็กปลงตก หัวพระทัยเสียแล้ววาทาชาตินี้
 ทั้งชาติจะไม่มีการกระตือรือร้นหรือทรุดลง ลุงบุญสมก็ล้มเจ็บและถึงแก่กรรมลง ทิ้งท่าน
 ชายเล็กไว้ให้เป็นทายาทในทรัพย์สมบัติบางอย่างที่มีอยู่บ้าง ในบรรดาทรัพย์สมบัติไม่มาก
 มายนักที่ท่านชายเล็กได้รับจากลุงบุญสมนั้น มีที่นาอยู่แปลงหนึ่ง เนื้อที่ยี่สิบกว่าไร่ อยู่ที่
 ตำบลบางโหนด แขวงอำเภोजาเจ็ด จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ดินรายนี้ลุงบุญสมซื้อไว้แต่ยัง
 เป็นหนุ่ม เมื่อซื้อแล้วก็ฝากคนรู้จักให้คอยดูแลไว้ ท่านชายไม่เคยทรงทราบมาก่อนว่าลุง
 บุญสมมีนา มาทราบเอาเมื่อลุงบุญสมตายแล้ว และที่นานั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ ที่นานั้นกลายเป็น
 เป็นความฝันของท่านชายเล็ก เป็นอีกโลกหนึ่ง อีกชาติหนึ่งภพหนึ่ง ท่านชายเล็กอาจไป
 เริ่มชีวิตใหม่ ชีวิตที่ปราศจากอุปสรรคปราศจากเงามืดแห่งชาติกำเนิด ชีวิตที่แจ่มใสมีคน
 เกี่ยวข้องควมมากมายหลายคน คนเหล่านั้นถึงจะตีบ้างช้ำบ้าง ก็ยิ่งดีกว่าที่จะไม่มีใครเลย
 ยิ่งดีกว่าที่จะต้องอยู่คนเดียวในโลก เหมือนกับของประหลาดอย่างหนึ่งที่ไม่มีใคร เกี่ยวข้อง
 คุย วันหนึ่งท่านชายเล็กหายไปจากกรรมและไม่เคยไปอีกเลย ท่านชายเล็กไปแล้วตั้ง
 เดือนก็ยังไม่มีใครสังเกตเห็น ไม่มีใครรู้ เพราะคนที่ถูกลืมเสียแต่ยังเป็น ๆ นั้นถึงจะอยู่จะไป
 ก็ไม่มีใครรู้เท่ากัน

อีกสิบกว่าปีต่อมา ถ้าหากใครจะไปตามถึงผู้ใหญ่เล็กที่บางโหนด ทุกคนก็จะต้อง
 คอมไต่กันที่ว่า ผู้ใหญ่เล็กเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 ชาวบ้านเรียกกันว่าบ้านอ้อ อยู่ตำบล
 บางโหนดนั่นเอง คนที่อยู่มาแต่ก่อนจะให้ความรู้เพิ่มเติมได้ว่า ผู้ใหญ่เล็กเป็นคนต่างถิ่น
 ได้รับมรดกเป็นที่นาจากญาติผู้ตาย ก็มาครอบครองที่นานั้น ณ บ้านอ้อภายในเวลาไม่กี่
 เดือน นายเล็กผู้มาใหม่ก็เป็นที่รักใคร่ของชาวบ้านที่บ้านอ้อและในละแวกใกล้เคียงนั้น
 โดยทั่วไป นายเล็กเป็นคนมีอัธยาศัยและความขยันหมั่นเพียร นอกจากจะทำงานการ
 ของตนจนสามารถตั้งตัวได้ และบุกเบิกที่นาออกไปเพิ่มเติมแล้ว นายเล็กยังคอยช่วยเหลือ
 เพื่อนบ้านอยู่เสมอ ไม่เคยแสดงวาทังเกียจที่จะช่วยเพื่อนมนุษย์ด้วยกันใครมีทุกข์หรือมี
 ปัญหาไปหานายเล็กจะได้รับการต้อนรับเป็นอันดีอย่าง เป็นกันเอง เหมือนกับทุกคนเป็นญาติ
 ไม่มีความทุกข์ที่นายเล็กจะไม่เห็นใจและไม่มีปัญหาใดที่จะใหญ่โตกว้างขวางเกินไป

จนนายเล็กไม่สามารถช่วยเหลือได้ นายเล็กมีอะไรบางอย่างในตัว ซึ่งทำให้ชาวบ้านทุกคนเคารพเลื่อมใส เมื่อตำแหน่งมรรคทายกที่วัดนั้นว่างลง ชาวบ้านก็พร้อมใจกันมอบให้นายเล็กเป็นมรรคทายก และต่อมาเมื่อผู้ใหญ่บ้านคนเก่าตายลง ชาวบ้านก็พร้อมใจกันเลือกนายเล็กขึ้นเป็นผู้ใหญ่เล็ก และเมื่อนายเล็กรับเป็น ทุกคนก็ถอนหายใจโล่งอก ผู้ใหญ่เล็กเป็นคนไม่มีลูกเมีย อยู่คนเดียวในบ้านใคร่หาว่ามีเด็กกำพร้าที่โหดผู้ใหญ่เล็กก็เอามาเลี้ยงเป็นลูก จนมีลูกบุญธรรมอยู่หลายคน เมื่อมีผู้ถามผู้ใหญ่เล็กถึงเรื่องครอบครัว ผู้ใหญ่เล็กก็มักจะหัวเราะแล้วตอบว่า

"ฉันไม่คิดมีหรือครอบครัว เพราะฉันมีอยู่แล้ว ดีกว่าของคนอื่นเสียอีก คนทั้งบ้านอันนี้แหละเป็นครอบครัวของฉัน"

คนที่ไต่ถามผู้ใหญ่เล็กพูดอย่างนี้ จะต้องนึกสะดุ้งใจทุกคนว่าผู้ใหญ่เล็กพูดด้วยน้ำเสียงแจ่มใสเป็นกังวาน เหมือนกับว่าคำพูดทุกคำนั้น กลั่นกรองออกมาจากหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยความสุขความพอใจ

แต่วันหนึ่ง ผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทยที่จังหวัด แล้วยกแวงมาเยี่ยมที่อำเภอ นายอำเภอก็บอกกล่าวให้กำนันผู้ใหญ่บ้านทุกคนไปคอยเข้าแถวรับท่านผู้ช่วยปลัดกระทรวงจากถนนหน้าอำเภอไปจนถึงท่าน้ำ ผู้ใหญ่เล็กก็เป็นผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งที่ไม่ต่างแถวคอยรับกับเขาด้วย

วันนั้นเป็นวันที่อากาศร้อนอบอ้าวเป็นพิเศษ แต่ถึงกระนั้นทุกคนที่อำเภอก็แต่งเครื่องแบบกันอย่างทะมัดทะแมง กำนันผู้ใหญ่บ้านที่ไปเข้าแถวคอยรับท่านผู้ใหญ่ที่จะมาจากกรุงเทพฯ มีเหงื่อเม็ดโป้ง ๆ จับอยู่ตามหน้าผากทุกคน ในที่สุดเสียงหวูดเรือกิ่งดังขึ้นตามลำน้ำ กรมการอำเภอวิ่งกันพลุกพล่านอยู่ครู่หนึ่ง เรือกลไฟลำใหญ่ก็มาจอดที่เทียบท่าหน้าอำเภอ บุรุษร่างใหญ่แต่งเครื่องแบบตรวจการคนหนึ่ง ก้าวขึ้นจากเรืออย่างสง่าภาคภูมิใจ จับมือกับนายอำเภอ เหมือนกับว่ายินดีอย่างเหลือล้นที่ได้พบกันพอแลเห็นหน้าผู้ช่วยปลัดกระทรวงครั้งเดียว ผู้ใหญ่เล็กสะดุ้งตัวลอย ใจหวิวเหมือนกับจะเป็นลมล้มกลางแดด เพราะผู้ช่วยปลัดกระทรวงนั้น ผู้ใหญ่เล็กจำได้ชื่อว่าชื่อนายเสริม ครั้งหนึ่งเคยเป็นเสมียนนั่งทำงานอยู่โต๊ะติด ๆ กันที่กรม

ท่านผู้ช่วยปลัดกระทรวงเดินผ่านแถวกำนันผู้ใหญ่บ้านไกลเข้ามาเรื่อย ๆ ฝ่ายผู้ใหญ่เล็กก็ยื่นหนังสือภาพแถวลงในคอเสื้อกางเกง ๆ จนได้ยิน ผู้ช่วยปลัดกระทรวงพูดกับกำนันคนโน้นนางผู้ใหญ่บ้านคนนี้ข้างค้วยเสียงอันดังมีอำนาจเหมือนกับผู้ใหญ่พูดกับเด็กเสียงหัวเราะเอิ๊กอากซัดจั้งหวะเป็นระยะ ๆ ไกลเข้ามาทุกที ในที่สุดกลุ่มข้าราชการอันมีผู้ช่วยปลัดกระทรวงนำหน้า ก็เดินมาถึงตัวผู้ใหญ่เล็ก และทำท่าเหมือนจะผ่านไปโดยไม่มีใครสนใจ แต่แล้วผู้ใหญ่เล็กก็รู้สึกตัวเหมือนกับถูกสายฟ้าฟาด เมื่อได้ยินเสียงหนึ่งพูดขึ้นดัง ๆ เกือบจะเป็นตะโกนว่า

"ฝ่าพระบาท ? เสด็จมาอยู่ที่นี่ตั้งแต่เมื่อไร" แหมกรมหม่อมไม่ได้เข้ามาตั้งยี่สิบกว่าปี ทรงจำกรมหม่อมโคหรือไม่งกรมหม่อมชื่อเสริม เคยทำงานอยู่กับฝ่าพระบาท"

เท่านั้นเอง ท่านชายเล็กกลับสู่สภาพเดิมเมื่อก่อนที่จะหนีจากกรุงเทพฯ อยู่ชนบท ผู้ใหญ่เล็กตอบลงไปในพื้นที่ค้วยคำพูดเพียงไม่กี่คำ และท่านชายก็กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่หลายร้อยคู่ที่จ้องมองท่านชายเล็กเป็นสายเดียวกัน เสียงหลายร้อยเสียงที่ซุบซิบกันนั้นเป็นประจักษ์พยานให้รู้ว่า ชีวิตของท่านชายเล็กที่จะมีต่อไปในแคว้นเจ้าเจ็ดนั้น จะตองว่าเหว จะตองไม่เป็นกันเองกับใครได้อีกต่อไป หม่อมเจ้าชายเล็กจะอยู่ต่อไปที่แคว้นนั้นก็จะดูไรสาระและไรประโยชน์

ท่านชายเล็กชายที่ชายบ้าน แล้วรับลงเรือมาบ้านแพนในเวลาค่ำคืน เพื่อจับเรือเมลมากรุงเทพฯ ท่านชายเล็กประหัยเบียดเสียดมากับคนที่ไมรูจัก เบื้องหน้าของชีวิตนั้นมีเงามืดของความเป็นเจ้าบดบังอยู่มิ่คียงกว่าพายุฝนที่ถ่าดังกระหน่ำลงมา.....

พระศพท่านชายเล็ก นอนอยู่ข้างคลังอย่างไม่มีใครเหลียวแล ไม่มีสนมกรมวัง ไม่มีปีกลอง เครื่องประโคมพระศพ สิ่งที่เป็นอุปสรรคมาตลอดชีวิตที่ยังเป็น ๆ นั้น มิได้ติดตามมาอ่านวยประโยชน์เป็นเกียรติยศเมื่อตาย เสียงใครพูดขึ้นว่า

"ตาแก่คนนี้ท่าจะมาจากต่างถิ่น ฉามใครกไม่มีใครรู้จัก"

เพื่อผู้ที่จะเป็นครู

(จากวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

"แป้งนี่ผสมเสร็จแล้วละลูก ตักใส่พิมพ์แล้วก็ฝังได้เลย"

ต่อมาไม่นานเราก็จะได้ชมรูปร่างหน้าตาเหมือนแม่พิมพ์ทุกประการ จำนวน

นับร้อย

"หินสีเขียวนี้เจียรระโนแล้วก็เป็นมรกคคะ หินสีเขียวใส่นั้นจะเป็นเพชร สีแดงเข้มสกปรกนั้นหรือคะพอล้างดินออก ทำความสะอาดให้ดีแล้วเจียรระโน เราจะได้ทับทิมน้ำงามมากเขียวคะ สีเหลืองนั้นจะเป็นบุษราคัม หินสีซุ่นเขลอะชละกอนโต ๆ นั้น เจียรระโนไม่ได้หรอกคะ เราทำความสะอาดแล้วก็เก็บไว้ขายพวกที่ทำสวนญี่ปุ่น ที่เป็นก้อนเล็ก ๆ ก็เอาไว้โรยทางรถไฟ ส่วนที่แตกละเอียดคนนั้นขายเป็นคันรตใช้โรยถนนใจคะ"

ท่านคิดว่าคนที่เป็นครู ควรจะทำหน้าที่เป็น "แม่พิมพ์" หรือเป็นช่างเจียรระโนหิน

ท่านคิดว่าท่านมีวิถึภาวะ มีความเจริญทั้งทางสติปัญญา อารมณ์ และสังคม มีคุณธรรมและความสามารถสูงเยี่ยม เปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัตินักวิชาการ ปรากฏจากข้อบกพร่อง จนถึงกับถือเอาตัวของท่านเป็น "แม่พิมพ์ของชาติ" ได้ หรือว่าท่านเห็นว่าลูกศิษย์ของท่านในชั้นหนึ่ง ๆ มี "ส่วนผสม" เหมือนกัน และเป็นเนื้อเดียวกันปานประหนึ่งแป้งทำขนม

ท่านเคยคิดหรือเปล่าว่า ถ้าโคลัมบัส ถอดแบบพิมพ์มาจากครูของเขา ป่านนี้ สันฐานของโลกก็คงยังแบนอยู่

ท่านเคยสังเกตรหรือเปล่าว่า เมื่อท่านจะประดับสวนญี่ปุ่น ท่านต้องการหินสีซุ่นกอนโตที่ล้างสะอาดแล้วมากกว่าจะคิดถึงเพชร แต่ถาท่านต้องการทำหัวแหวนท่านมองหารัคนชาติที่ได้รับการเจียรระโนอย่างประณีตแล้ว และถาท่านสวมเสื้อผ้าสีเขียว ทับทิม อาจมีความหมายต่อท่านน้อยกว่ามรกต ท่านเคยคิดหรือเปล่าว่า

โลกนี้มีอยู่ควาย	มณี เคียวนา
ทรายและสิ่งอื่นมี	ส่วนสร้าง
ปวงชาติทุกกลางที่	อุลยภาพ
ภาคจักรพาลมีร้าง	เพราะน้ำแรงไทน
ภพนี้มีไซ้เหล่า	หงส์ทอง เคียวเลย
กากเจ้าของครอง	ชีพควาย
เมาสมมุติจองทอง	หินชาติ
น้ำมิตรแลงโลกม้วย	หมกคืบสุขสานที่ ¹

ท่านเคยคิดหรือไม่ว่า ถ้าปราศจากพืชแล้วคนและสัตว์จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ และในท่านองเดียวกัน ถ้าขาดสัตว์เสียแล้ว พืชและคนก็คงมีสภาพความเป็นอยู่ต่างออกไปอีกแบบหนึ่ง ท่านยอมรับไหมว่าในบรรดาคน สัตว์และพืชนั้น ไม่มีใครมีบุญคุณต่อโลก หรือเป็นหนี้โลกมาก หรือน้อยไปกว่ากัน ท่านคิดว่าผลของการสำรวจจิตดวงจันทร์ของนักดวงกโยอเมริกันในอพอลโล 11 ครั้งนั้น จะเปลี่ยนทัศนคติของท่านเรื่องความสำคัญของชีวิตมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกเราบ้างไหม และอย่างไร

ท่านยังคิดอยู่หรือเปล่าว่า ทหาร นักการทูต แพทย์ วิศวกร ครู สถาปนิก คำนวณ นักคิด ศิลปิน นักหนังสือพิมพ์ พ่อค้า กสิกร พืชไร่เรือนจำ คนขับรถ (ประจำทาง) การโรง และสี่ปะเทอต่างมี "เกียรติ" หรือมีความรับผิดชอบต่อความเจริญความสงบสุข หรือความหายนะ ของคนในชาติ ลดหล่นกันลงไปคามลำดับ ท่านยังคิดอยู่หรือเปล่าว่าข้าราชการควรมีสติเห็นอรรถาธิบายในการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว

¹ อังคาร กัลยาณพงศ์, กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์, 2507, หน้า 7.

ท่านมองเห็นบางไทม่ว่า ความสะอาดสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของอาคารบ้านเรือน สถานที่ราชการ ถนนหนทาง ตลอดจนชอกชอยต่าง ๆ และตลาด เป็นความภูมิใจของคนในชาติมากเท่า ๆ กับการมีนักการทูตที่ฉลาดเฉลียว และมีคุณธรรม

ท่านที่เคยศึกษา Gestalt Psychology เรื่อง Field Theory เชื่อหรือเปล่าว่าผลบวกของส่วนย่อยมีค่าน้อยกว่าส่วนรวม (The whole is greater than the sum of its parts) ท่านจำโคลงชื่อว่า ²Each and All ของ Emerson กวีและนักคิดอเมริกันได้ไหม โคลงที่เขาเขียนขึ้นจากการที่ได้สังเกตเห็นว่า ความงามของธรรมชาตินั้น เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันอย่างกลมกลืน ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลผลิตของธรรมชาติเอง และไม่มีสิ่งใดในโลกที่จะมีความงามหรือความดีได้ ด้วยการแยกตัวออกไปอยู่โดยเอกเทศ ท่านเห็นด้วยกับเอ็มเมอร์สัน ไทม่ว่า "เพลง" ที่นกร้องขณะที่กระโดดโลดเต้นอย่างเสรีอยู่บนกิ่งไม้ตรงโน้นตรงนี้ในป่าละเมาะสีเขียวข้างธารน้ำใส ภายใต้ท้องฟ้าสีน้ำเงินนั้น ฟังไพเราะและมีชีวิตชีวามากกว่า "เพลง" เดียวกันที่นกตัวนั้นร้องอยู่ในกรงในบ้านของเรา เอ็มเมอร์สันอธิบายไว้ที่เป็นเช่นนั้น เพราะเราแยกนกออกมาจากต้นไม้ ลำธาร และท้องฟ้า ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้คนเราเกิดสุนทรียอารมณ์ จำได้ไหมที่เขาสรุปข้อสังเกตของเขาที่ว่า "All are needed by each one: Nothing is fair or good alone"... ด้วยประโยคที่ว่า "I yeided myself to the perfect whole".

ท่านเคยสังเกตบ้างหรือเปล่าว่า บ้านเมืองเรามีคนดี มีความสามารถสูงในแขนงวิชาต่างกันหลายต่อหลายคน แต่คนเหล่านั้นต่างคนต่างทำงานตามลำพัง แม้ผลงานแต่ละคนจะดีเกิน แต่เมื่อขาดการประสานงานและร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด (ซึ่งต่างจากการปฏิบัติงานของนักกีฬาที่เล่นเกมส์ในทีมเดียวกัน) ผลจึงปรากฏว่า อารยธรรมทางความคิดของคนในชาติเป็นส่วนรวม เพิ่งจะผ่านยุคมืดมาไม่นานทั้ง ๆ เราสร้างกรุงเทพฯ

²Albert D. Van Hostrand, The Conscious Voice, 1959, 52-53.

เสรีในเวลาได้เดียวกับที่ชาวอเมริกันตั้งบ้านเมืองของเขาเป็นประเทศเอกราชได้ ท่าน
คิดจะปลูกฝังความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา และสร้างทัศนคติของนักประชาธิปไตย ในสมอง
ของลูกหลานท่านอย่างไรบ้างไหม

ท่านเห็นหรือเปล่าว่า ศิลปกรรมไทยไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ปฏิมากรรม
สถาปัตยกรรม วรรณกรรม นาฏกรรม หรือดนตรี เป็นวัฒนธรรมที่บอกลักษณะนิสัย ระบับ
ภูมิปัญญา และรสนิยมของคนในชาติ ท่านคิดว่าท่านจะ "สาธิต" เรื่องเหล่านี้กับลูกศิษย์
ของท่านบ้างหรือไม่

ท่านยังคิดอยู่หรือเปล่าว่าท่านจะรักและสนับสนุนลูกศิษย์คนที่เรียนเก่งของท่าน
ให้มากเป็นพิเศษด้วยดีว่า เขาเป็น "เพชร" ของชั้น และเป็นผู้ที่จะนำชื่อเสียงมาสู่
โรงเรียน ท่านพยายามมองไม่เห็นความพลั้งพลาดของเขา แต่หาเขาได้กระทำความผิด
จนมีผลเสียเป็นที่ปรากฏท่านก็มักจะให้อภัย และงดเว้นการลงโทษ เพื่อเขาจะได้สำเร็จ
ออกไปเป็น "เพชร" ที่ไร้ราศี และท่านจะละเลยลูกศิษย์ที่เรียนได้ลำดับที่สุด หรือลง
โทษคนที่มักกระทำความผิดและหาเรื่อง "รอนใจ" มาให้ท่านบ่อย ๆ ด้วยการใช้เขาออก
ไปเสียจากโรงเรียนเพื่อจะได้ตัดปัญหาที่จะกวนใจท่านหรือเปล่า ท่านรู้หรือไม่ว่าท่าน
กำลังมีอคติความรับผิดชอบไปให้สังคมทั้ง ๆ ที่ท่านได้รับมอบหมายจากประเทศชาติ ให้มี
หน้าที่โดยตรงในการ "ล้างดิน" หรือ "เจียรไน" "หิน" เหล่านี้ ท่านจำได้ใช่ไหมว่า
"เควิก" ซึ่งเป็นปฏิมากรรมชิ้นเอกของโลกชิ้นหนึ่งนั้น ไมเคิล แองเจโล "ได้" มาจาก
หินอ่อนธรรมดา ๆ ก้อนหนึ่งเท่านั้นเอง ท่านเคยเฉลียวใจคิดบ้างไหมว่า คนเรียนเก่ง
หรือคนฉลาดที่ไม่รู้จักชีวิต และปราศจากคุณธรรมนั้น เป็นอันตรายต่อสังคมยิ่งกว่าคนโง่
ที่ไม่รู้จักชีวิตและปราศจากคุณธรรม ไม่ว่าคนเก่งหรือคนฉลาดผู้นั้นจะประกอบอาชีพอะไร
ก็ตามที่ ท่านคิดว่าท่านจะสอนลูกศิษย์ของท่านให้รู้จักชีวิต และจะปลูกฝังคุณธรรมในจิตใจ
ของเขาด้วยความพากเพียร ด้วยความอดทน ด้วยความเสมอภาค และด้วยการยึด
พรหมวิหารที่เป็นหลักปฏิบัติ คือกระทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิญญาณ ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้
อธิบายว่า คือการยกระดับจิตใจของลูกศิษย์ให้สูงขึ้น³ หรือว่าท่านเพียงแต่จะ "สอนข้อ

³พุทธทาสภิกขุ, แนะแนวจริยธรรม, 2506 : 2-4.

ความตามหลักสูตร" ให้ลูกศิษย์ของท่านอ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็นเท่านั้น

ท่านเคยนึกไม่พอใจสภาพสังคมปัจจุบันบ้างไหม ท่านเคยคิดบ้างหรือเปล่าว่า การพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในสังคมนั้นจะสำเร็จได้โดยยาก ถ้าหากสมาชิกแต่ละคนในสังคมยังขาดความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ⁴ ท่านเชื่อหรือเปล่าว่าการปฏิรูปความคิดคนมนุษย์นี้ จะทำได้โดยการให้ความรู้แก่เขา ท่านเคยศึกษาชีวิตและงานของนักปฏิรูปสังคมชาวอินเดียนคนหนึ่งไหม นักปฏิรูปผู้นี้เริ่มต้นขบวนการของเขาโดยการออกแสวงหาสัจจะของชีวิตด้วยการศึกษาหาความรู้จากอาจารย์ทั้งหลาย และทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีอันเป็นที่นิยมยกย่องในบรรดาผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ในสมัยนั้น จนหมดสิ้นเสียก่อน เรียกว่าสำเร็จการศึกษาสูงสุดจาก "มหาวิทยาลัย" ทั้งหมดที่หาได้ในครั้งกระนั้น แต่เขาก็ยังมีได้รับคำตอบปัญหาชีวิตเป็นที่ถูกใจ เขาจึงได้ปลีกตัวออกไปอยู่ตามลำพัง แล้วค้นคว้าหาคำตอบต่อไปด้วยตนเอง รวมเวลาทั้งหมดตั้งแต่แรกออกศึกษาได้ประมาณหกปี จึงได้พบความรู้จริงเป็นที่พอใจ หลังจากนั้นเขาก็ดำเนินการปฏิรูปสังคมขึ้นต่อไป คือ "แจก" ความรู้เรื่องชีวิตที่เขาค้นพบ และประมวลขึ้นเป็นระเบียบแบบแผนให้แก่เพื่อนมนุษย์เพื่อให้แต่ละคนใช้เป็นเครื่องมือ ซัก "เครื่องพันนาการ" ทางความคิดของตนเอง อันได้แก่กิลเลสและอริชชา เพื่อให้แต่ละคนได้พบกับแสงสว่างแห่งปัญญา และใช้วิธีการแห่งปัญญาของตนในการครองชีวิตได้ ในที่สุดเมื่อสมาชิกแต่ละบุคคลในสังคมมีความคิดที่เป็นอิสระ และใช้ปัญญาเป็นแล้วก็เรียกว่า คนเหล่านั้นได้รับการปฏิรูปความคิดแล้ว และสังคมของเขาทั้งหลายก็จะกลายเป็นสังคมที่พึงปรารถนา กล่าวคือสมาชิกมีความอยู่เย็นเป็นสุขทั่วหน้ากัน ท่านไม่สงสัยบ้างหรือว่าเพราะเหตุไร หลักการและวิธีปฏิบัติของนักปฏิรูปสังคมผู้นี้จึงมีผู้นิยมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับตลอดระยะเวลาว่า 2500 ปีมาแล้ว

⁴สมศักดิ์ ฐโฑ, "ขอคิดเรื่องแนวการพัฒนา," คอกรัก 12. วารสารของ บริษัทเอสไอแสดนคาร์ค.

ท่านรู้สึกภาคภูมิใจบ้างไหม และคิดจะสร้างตัวของท่านเองอย่างไร เมื่อทราบว่าบัดนี้ท่านได้เลือกเดินบนทางชีวิตสายเดียวกับนักปฏิรูปสังคมผู้นั้น ซึ่งคนทั้งหลายเรียกว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมครู

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เฮย.....เรื่องเล็ก

อ้อ ! น้ำหยดสดเย็นกระเซ็นหยาด
 เฟิงนวนานจากคินระรินไหล
 ประสน้ำพร่ำคึกคึกใจไป
 หมายคละไลคัลดองทองโลกา

เขาควางตักชักฟอกชยอกชยอน
 ตกตะกอนทัวใสใจทรรษา
 เห็นทางเลิศเปิดสู่หมู่ประชา
 กิดลาแลนลัดคักลิวทรง

เจ้าสูบใหญ่ใจยักษ์ชักพริคพราว
 เขาควาคยังบุกคุดเจ้าหลง
 จับเจ้าอัครคัยคหอลอเจ้าจง
 ความแรงสงไสเสือกกระเคือกเคิน

เข้านานใหญ่ไซกอกจอก ๆ ชู
 เขามิรุคาเจ้ามัวเฝ้าเห็น
 สวรรคกรุงพดุงเพลิงเริงพะเนิน
 "เรื่องนังเอิญ / " เขาวาประสาอินทร

น้ำสีกหยดคตเย็นไม่เห็นหน
 "หน้าถนน" เชนไหนดไฝถวิล
 "เฮย / เรื่องเล็ก เด็กหลอกคอกเทพินทร
 น้ำมันรินไหลโกรกโจก ๆ เทียว"

ส่งสารนำเทคนิคเจ้ามิตรเอ๋ย

เขาละเลยสักสิ่งลงดินเหนียว

คืบดินเกิดจะเชิดชูเจ้าครูเกรียว

เพียงหยกเดียวเจ้าอยู่คู่ดวงใจ

(จาก "ดาวดวงนภาดิน" ของ อุษเชนี, นิก นรารักษ์)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

คำชี้แจงของผู้เขียนวิทยานิพนธ์

จากผลการประเมินผลในบทที่ 5 ของวิทยานิพนธ์นี้ จะเห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเกี่ยวกับบทเรียนในวิทยานิพนธ์นี้แตกต่างกัน ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่านมีความเห็นว่า บทเรียนนี้มีส่วนดี และได้ตั้งข้อสังเกตไว้หลายประการ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จึงใคร่ขอชี้แจงดังต่อไปนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า "นวนิยายเป็นเรื่องที่มักใช้กลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านแลเห็นได้ว่า ไม่ใช่เรื่องจริงแต่เป็นเรื่องสมมติ..."

ข้อความนี้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้คัดลอกมาจากคำกล่าวของ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ในหนังสือวิเคราะห์วรรณคดีไทย เมื่อถูกทักท้วงจึงได้กลับมาพิจารณา และได้รับคำอธิบายดังนี้

นวนิยายคือเรื่องที่ถูกเขียนเขียนแล้วผู้อ่านสามารถรู้ได้ว่าเป็นเรื่องสมมติ เพราะใช้กลวิธีที่มองเห็นได้ว่าไม่ใช่เรื่องจริง เช่นเรื่อง "จดหมายจากเมืองไทย" เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นโดยสมมติว่า ตำรวจในเมืองไทยได้ยึดจดหมายจากชาวจีนแผ่นดินใหญ่ผู้หนึ่ง ซึ่งได้ลอบเข้ามาในประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช 2510 จดหมายเหล่านั้นเป็นจดหมายจากคนจีนคนหนึ่งที่อยู่ในเมืองไทย ได้เขียนเล่าชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองไทยให้แม่ซึ่งอยู่เมืองจีนใคร่รู้มีจำนวนทั้งหมด 100 ฉบับถ้วน จะเห็นได้ว่าผู้แต่งตั้งใจจะให้อ่านจำนวน 100 ฉบับเป็นศิลปะของผู้แต่งเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน หรือเมื่อพิจารณาคำลงท้ายของจดหมายแต่ละฉบับจะเห็นว่ามีการใช้ถ้อยคำ เช่น "จากลูกผู้ใดแค่นั้น" "จากลูกผู้มีความยินดี" "จากลูกผู้กำลังมีความหวัง" "จากลูกผู้กำลังสุขใจ" "จากลูกผู้แสนจะยุ่งยากใจ" "จากลูกผู้กำลังเศร้าใจ" ฯลฯ ซึ่งก็เป็นศิลปะของผู้เขียนที่นักอ่านน่าจะสังเกตเห็นได้

นวนิยายเรื่อง "สุรตนารี" เป็นเรื่องหนึ่งที่ผู้อ่านหลายคนอ่านแล้วคิดว่า เป็นเรื่องจริง แต่ผู้อ่านที่มีความชำนาญในการอ่านจะพบว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องจริงไปไม่ได้

เพราะถ้าเปิดแผนที่ออกดูประเทศสุวรรณภคินทวีปตามรายละเอียดที่กล่าวไว้ในเรื่องว่า "เครื่องบินพาเราจากอมรปุระมาถึงคอคอดมโภภายในเวลาประมาณ 4 ชั่วโมง กับ 45 นาที..." หรือเมื่อตัวเอกของเรื่องไปอยู่ที่ลังกาแล้วได้กล่าวถึงประเทศนี้ไว้อีกว่า "...ผมได้ไปถึงเมืองมัธรา ผมได้ไปยืนริมมหาสมุทรอันเคียดคอนไต ทอดสายตาไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มองดูแสงสีชมพูจับยอกคลื่น ซึ่งวิ่งตามกันเป็นระลอก เข้ามายังถึงเท้าของผม ในยามที่อาทิตย์กำลังจะลับเหลี่ยมโลก ถ้าผมจะใช้ยานพาหนะของสมัยวิทยาศาสตร์ ผมก็จะไปถึงเกาะแก้วเกาะทองภายในเวลา 5 ชั่วโมง..." รายละเอียดที่กล่าวไว้ในเรื่องจะทำให้ผู้อ่านคนใดสงสัยว่า ประเทศที่กล่าวถึงในเรื่องไม่มีปรากฏในแผนที่เลย ผู้อ่านจึงยอมเห็นใจง่ายว่านวนิยายเรื่องนี้เป็น เรื่องสมมติไม่ใช่เรื่องจริง นวนิยายของต่างประเทศที่อ่านแล้วผู้อ่านสามารถรู้ได้ว่าไม่ใช่เรื่องจริง เช่นเรื่อง "The Gulliver's Travel" ของ Jonathan Swift ในเรื่องได้กล่าวถึงการผจญภัยของ Gulliver ซึ่งพบสิ่งแปลกประหลาดหลายอย่าง อาทิเช่น มนุษย์ขนาดเล็กที่เห็นว่ามีมนุษย์อย่างเราใหญ่โตราวกับยักษ์ มนุษย์ขนาดใหญ่ที่สามารถเอามนุษย์อย่างเราไปเล่นเป็นตุ๊กตาได้ หรือประเทศที่มีม้ามีบทบาทเป็นมนุษย์ และมนุษย์มีบทบาทเป็นเหมือนม้าในสังคมของเรา ผู้อ่านที่มีความชำนาญในการอ่าน อ่านแล้วจะรู้ว่าไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นจริง ๆ แต่ผู้แต่งต้องการเขียนเพื่อเยาะหยัน เสียดสีสังคมยุโรปในสมัยนั้น ฉะนั้นการที่ผู้อ่านจะคิดว่านวนิยายเรื่องของคนอ่านนั้นเป็นเรื่องจริงอาจเป็นเพราะยังไม่ชำนาญในการอ่านนั่นเอง

2. ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการกำหนดเวลาสอนในบทเรียน เพราะเห็นว่าอาจจะสอนไม่ได้ตามที่กำหนดไว้

ในกรณีนี้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ไม่มีข้อโต้แย้ง แต่ขอชี้แจงว่าการกำหนดเวลาสอนบทเรียนในวิทยานิพนธ์นี้เป็นการกะประมาณการไว้เท่านั้น ยังไม่ได้ทดลองสอนจริง เพียงแต่ผ่านการประเมินผลของผู้ทรงคุณวุฒิเท่านั้น ถ้าจะให้บทเรียนในวิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์จริง ๆ จะต้องไปทดลองสอนเพื่อดูว่าจะปฏิบัติได้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้กล่าวไว้ในข้อเสนอแนะของวิทยานิพนธ์แล้วว่า "เพื่อที่จะทราบวาทเรียนนี้เหมาะสมกับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับชั้นสูง วิชาเอก และวิชาโท

ภาษาไทยหรือไม่ เพียงไร จึงควรมีการวิจัยต่อเนื่องโดยการนำบทเรียนนี้ไปทดลองสอนเพื่อประเมินผลอีกครั้งหนึ่ง"

3. ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งเห็นว่า "การอ่านเรื่องประเภทนี้ (นวนิยาย) ไม่ได้มุ่งให้แยกข้อเท็จจริง (facts) จากข้อคิดเห็น (thoughts) เพราะผิดจุดประสงค์ของการอ่านสารประเภทนี้ ถ้าสอนการอ่านนวนิยายแก่นักศึกษาคามบทเรียนนี้ สงสัยว่านักศึกษาก็จะอ่านนวนิยายยังไม่เป็น เพราะจะพุ่งไปในเรื่องรายละเอียดเสียเป็นส่วนใหญ่"

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 ของวิทยานิพนธ์นี้ไว้แล้วว่า การสอนอ่านโดยเน้นการวิจยสารคามที่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จะเสนอไว้เป็นวิธีการสอนอ่านวรรณกรรมอีกวิธีหนึ่ง นอกเหนือจากที่มีการสอนกันมาแล้ว และวิธีการเช่นนี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงงานเขียน และรับสารที่ผู้เขียนส่งมาได้ ทั้งยังมีคุณค่าต่อนักศึกษาหลายประการด้วยกัน คือ

- ก. ทำให้เข้าใจเนื้อหาสาระของงานเขียนได้หลายด้านหลายมุม
- ข. ทำให้แลเห็นคุณค่า และได้รับประโยชน์จากข้อความที่อ่าน
- ค. ทำให้เกิดการฝึกคิดไตร่ตรอง หาเหตุผล มีความละเอียดถี่ถ้วนและมี

วิจารณ์งานในการอ่าน

คุณค่าดังกล่าวแล้ว เหมาะกับสภาวะการณ์ปัจจุบันมากกว่าที่จะสอนแล้วให้นักศึกษาเกิดความบันเทิงแค่เพียงอย่างเดียว เช่นแต่ก่อน เพราะผู้อ่านที่เป็นนักศึกษาไม่ควรจะอ่านหนังสือนวนิยายแล้วรู้เพียงแค่นั้น และการพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นในนวนิยายก็ต้องพิจารณาด้วยวิธีการที่แตกต่างจากบทความหรือสารคดี ซึ่งผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้แสดงให้เห็นในการวิเคราะห์เรื่อง "หลายชีวิต" ตอนทานชายเล็ก

4. ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งเห็นว่า หนังสือนวนิยายที่เลือกมาศึกษาเพื่อสร้างบทเรียน เนื้อหา "ไม่ทันสมัยและไม่เหมาะกับภาวะและปัญหาของสังคมปัจจุบัน คือเรื่อง "ทานชายเล็ก" ทำให้เกิดความสนใจเท่าที่ควร"

ในเรื่องนี้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ขอชี้แจงว่า นักศึกษาที่อ่านนวนิยายเรื่องนี้ไม่ใช่เด็ก แต่เป็นผู้ที่จะเป็นครูในอนาคต ฉะนั้นจึงควรจะศึกษาให้มีความรู้อย่างกว้างขวาง

เพราะในสังคมไทยยังมี "เจ้า" อยู่ คนสามัญทั่วไปจึงควรจะได้รู้จักชีวิตของคนที่เป็น "เจ้า" ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ซึ่งเป็นครูควรจะรู้ให้มากกว่าผู้อื่น หนึ่ง ในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา มีการโจมตีผู้มีศักดิ์กันมาก ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จึงเลือกเรื่องนี้มาทำเป็นบทเรียนเพื่อให้ผู้อ่านที่เป็นนักศึกษา และจะเป็นครูในอนาคตได้รับความรู้ว่า ผู้ที่มีฐานันดรศักดิ์มิใช่จะมีความสุขสบาย หรือเป็นคนที่ได้รับการยกย่องเป็นพิเศษเสมอไป แต่อาจจะต้องประสบกับความยากลำบากกว่าคนทั่ว ๆ ไป เพราะฐานันดรศักดิ์ก็ได้

5. ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งมีความเห็นว่า เนื้อหาของบทเรียนนี้จะละเอียดไป

ในกรณีนี้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิขัดแย้งกัน เพราะมีผู้ทรงคุณวุฒิอีกท่านหนึ่งเห็นว่า เนื้อหาของบทเรียนนี้จะละเอียดเกินไป แต่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ก็ใคร่จะขอชี้แจงว่า ตั้งใจที่จะให้ความรู้แก่ครูผู้สอนโดยละเอียด เพื่อให้มีความรู้มาก ๆ และมีแนวทางในการสอนหลายด้าน จะใดเลือกสอนตามความเหมาะสม ทั้งนี้ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้กล่าวไว้ในข้อเสนอแนะของวิทยานิพนธ์ไว้ว่า "บทเรียนนี้เป็นเพียงตัวอย่างการสอนอ่านวรรณกรรมร่วมสมัย ครูผู้สอนที่ใคร่อาศัยบทเรียนนี้ควรรู้จักคัดแปลงและหยิบยกประเด็นต่าง ๆ มาสอนให้เหมาะกับเวลา และสภาพของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจและดุลยพินิจของครูแต่ละคน"

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา

ชื่อ

นางศรีธันว์ อยู่สุขชี

วุฒิ

การศึกษามัธยมศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
ปีการศึกษา 2512 ประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะภาษา
และวรรณคดีไทย วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
ปีการศึกษา 2513

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

อาจารย์โท วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย